

Filmske prilagodbe fantastične priče Petar Pan Jamesa Matthewa Barriea

Eminović, Nika

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:869829>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Nika Eminović

Filmske prilagodbe fantastične priče Petar Pan Jamesa Matthewa Barriea

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Filmske prilagodbe fantastične priče Petar Pan Jamesa Matthewa Barriea
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Medijska kultura
Mentor: doc. dr. sc. Maja Verdonik
Student: Nika Eminović
Matični broj: 0269064586

U Rijeci,
srpanj, 2019.

Zahvala

Hvala svima koji su mi bili podrška i vjerovali u mene, čak i kada se činilo nemogućim.

Najviše hvala mojoj obitelji jer su mi pomogli da shvatim da mogu postići više.

Posebno hvala i mojoj mentorici, Maji Verdonik, na pomoći pri izradi ovog rada.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Vlastoručni potpis:

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je usporedba crtanih animiranih filmova *Petar Pan* (1953), *Petar Pan* (2002) te igranih filmova *Kuka* (1991), *Petar Pan* (2003), *Pan* (2015) s knjigom *Petar Pan*, Jamesa Matthewa Barriea. Cilj rada je usporednom književno-filmološkom analizom utvrditi važnost Barrieve priče u kontekstu dječje književnosti, načine njezina prenošenja u filmski medij te opravdanost uvrštavanja ove priče i njezinih filmskih adaptacija u osnovnoškolsku nastavu književnosti i medijske kulture. Metodologija korištena pri pisanju ovog rada je istraživanje stručne literature, a temeljna knjiga je *Petar Pan*. U radu je prikazano književno djelo i pisac u kontekstu dječje književnosti te utjecaj i doživljaj priče koji biva ostavljen na čitatelje. U ovom radu svaki od navedenih filmova uspoređuje se s navedenom knjigom i analiziraju se sličnosti i različitosti fabule, likova i događaja, te će se odrediti primjerenost dječjoj dobi i koliko je originalna zamisao pisca dobro prenesena u filmski medij. Prilikom analize filmova ističu se također i prisutna filmska izražajna sredstva (boja i zvuk) koja stvaraju ugođaj pri gledanju filma, te osvrti i kritike na film. U rad je uključen i životopis pisca Jamesa Matthewa Barriea i biografska drama *San za životom* (2004), koja prikazuje odnose i specifičnu povezanost likova u filmu i Jamesa Matthewa Barriea koji su upravo vodili ka nastanku njegovog najpoznatijeg djela. Spomenut je i igrokaz *Petar Pan* (1904) koji je bio temelj za nastanak kompletne priče i knjige koja je kasnije bila tiskana. U radu je dokazano kako je književno djelo jednako važno kao i filmska adaptacija tog djela te kako se učenicima može ponuditi i film i knjiga, ovisno o njihovim preferencijama.

Ključne riječi: James Matthew Barrie, Petar Pan, fantastična priča, filmska usporedba

SUMMARY

The subject of this graduate thesis is a comparison of cartoon animated films *Petar Pan* (1953), *Petar Pan* (2002) and movies *Kuka* (1991), *Petar Pan* (2003), *Pan* (2015) with *Peter Pan* James Matthew Barrie's book. The aim of the paper is to determine the importance of Barrie's stories in the context of children's literature, the ways in which it is transferred to the film medium and the justification for incorporating this story and film adaptations into elementary school. The paper will present a book and a writer in the context of children's literature, as well as the impact and experience of a story that is left to readers. In this paper, each of these movies will be compared with the above-mentioned book and the similarities and differences of the fable, characters and events will be analyzed, and childhood sufficiency will be determined and the original idea of the writer will be well transferred to the film medium. When analyzing the movie, there is also mentioned the presence of film-making materials (color and sound) that create the atmosphere of watching the film, as well as reviews and criticisms of the film. There is also a resume of writer James Matthew Barrie and biographical drama *San za životom* (2004), which shows the relationship and specific connection between characters in the film and James Matthew Barrie, who have just led to the emergence of his most famous work. The play *Petar Pan* (1904) was also mentioned, which was the basis for the creation of a complete story and a book that was later printed. In this paper, it is proved that the literary work is as important as the film adaptation of the work and how the film and the book can be offered to students, depending on their preferences.

Key words: James Matthew Barrie, Petar Pan, fantastic story, movie comparison

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. JAMES MATTHEW BARRIE	3
2.1. J. M. Barrie u kontekstu dječje književnosti	3
3. PETAR PAN KAO KNJIŽEVNO DJELO	5
3.1. Radnja	5
3.2. Likovi	6
3.3. Petar Pan prije književnog djela <i>Petar Pan</i>	10
4. KREATIVNI PRISTUP LEKTIRI.....	12
4.1. Aktivnosti na satu lektire.....	13
4.2. Znatiželja i motivacija.....	13
5. FANTASTIČNA PRIČA	15
5.1. Petar Pan kao fantastična priča.....	16
6. DJECA I FILM	18
6.1. Filmske adaptacije književnog djela	19
6.2. Procesi prilikom doživljavanja filma	21
6.3. Primjena filma u nastavi.....	21
6.3.1. Obrada filma po nastavnim predmetima	23
7. CRTANI ANIMIRANI FILM.....	26
7.1. Petar Pan (1953).....	26
7.1.1. Radnja filma	26
7.1.2. Likovi	27
7.1.3. Filmska izražajna sredstva	28
7.1.3.1. Boja	29
7.1.3.2. Zvuk	29
7.1.4. Usporedba filma Petar Pan (1953) i knjige	30
7.1.4.1. Sličnosti filma Petar Pan (1953) i knjige.....	30
7.1.4.2. Različitosti filma Petar Pan (1953) i knjige	31
7.1.5. Zaključno o filmu Petar Pan (1953)	32
7.1.6. Osvrti i kritike na film Petar Pan (1953)	33
7.2. Petar Pan (2002).....	33
7.2.1. Radnja	33
7.2.2. Likovi	34

7.2.3. Filmska izražajna sredstva	35
7.2.3.1. Boja	35
7.2.3.2. Zvuk	35
7.2.4. Usporedba filma Petra Pan (2002) i knjige	36
7.2.5. Usporedba prvog filma i nastavka	36
7.2.6. Zaključno o filmu Petar Pan (2002)	37
7.2.7. Osvrti i kritike na film Petar Pan (2002)	37
8. IGRANI FILM	38
8.1. Kuka (1991)	38
8.1.1. Radnja	38
8.1.2. Likovi	39
8.1.3. Filmska izražajna sredstva	40
8.1.3.1. Boja	41
8.1.3.2. Zvuk	41
8.1.4. Usporedba filma Kuka (1991) i knjige	41
8.1.4.1. Sličnosti filma Kuka (1991) i knjige	41
8.1.4.2. Različitosti filma Kuka (1991) i knjige	42
8.1.5. Zaključno o filmu Kuka (1991)	42
8.1.6. Osvrti i kritike na filma Kuka (1991)	42
8.2. Petar Pan (2003)	43
8.2.1. Radnja	43
8.2.2. Likovi	44
8.2.3. Filmska izražajna sredstva	45
8.2.3.1. Boja	46
8.2.3.2. Zvuk	46
8.2.4. Usporedba filma Petar Pan (2003) i knjige	46
8.2.4.1. Sličnosti filma Petar Pan (2002) i knjige	46
8.2.4.2. Različitosti filma Petar Pan (2003) i knjige	47
8.2.5. Zaključno o filmu Petar Pan (2003)	48
8.2.6. Osvrti i krtike na film Petar Pan (2003)	48
8.3. Pan (2015)	48
8.3.1. Radnja	49
8.3.2. Likovi	50

8.3.3. Filmska izražajna sredstva	51
8.3.3.1. Boja	51
8.3.3.2. Zvuk	51
8.3.4. Usporedba filma Pan (2015) i knjige	52
8.3.4.1. Sličnosti filma Pan (2015) i knjige.....	52
8.3.4.2. Različitosti filma Pan (2015) i knjige.....	52
8.3.5. Zaključno o filmu Pan (2015)	53
8.3.6. Osvrti i kritike na film Pan (2015)	54
8.4. San za životom (2004).....	54
8.4.1. Radnja	54
8.4.2. Likovi	55
8.4.3. Filmska izražajna sredstva	56
8.4.4. Povezanost filma San za životom (2004) s knjigom	58
8.4.5. Biografska obilježja.....	59
8.4.6. Zaključno o filmu San za životom (2004).....	60
9. ZAKLJUČAK	61
10. LITERATURA.....	63
11. PRILOZI	65

1. UVOD

Odabrala sam ovu temu diplomskog rada kako bih napravila detaljan prikaz knjige *Petar Pan*, Jamesa Matthewa Barriea i usporedbu s crtanim animiranim filmovima *Petar Pan* (1953, 2002), studija Walta Disneyja te s igranim filmovima *Kuka* (1991) i *Petar Pan* (2003). U rad ću također uključiti i novi film *Pan* (2015) te film *San za životom* koji je također i biografija Jamesa Matthewa Barriea te u kojem je prikazana i prva izvedba igrokaza *Petar Pan* iz 1904. godine.

U rad ću uključiti i kritike na navedene filmove, a usporedbe će sadržavati analizu fabula, likova, motiva te filmskih izražajnih sredstava.

S obzirom da djeca dolaze u doticaj s ovom pričom, važno je analizirati kako ona utječe na njih te koje poruke može prenijeti na mladu osobu.

Fantastična priča dio je svjetske dječje književnosti zastupljena u mnogim književnim ostvarenjima koja su i danas rado čitana od strane mladih, ali i odraslih. Jedna takva priča je *Petar Pan* Jamesa Matthewa Barriea koja donosi lik dječaka koji nikada ne odrasta. Na temelju te priče, u ovom radu radit će se usporedba njezine fabule i likova s odabranim crtanim i igranim filmovima.

Djeca se odmalena susreću s pričama koje ih potiču na maštanje i koje im obogaćuju najljepši period života, djetinjstvo. Važno je prepoznati kvalitetne priče koje se mogu ponuditi djeci kako bi ih učile pravim životnim vrijednostima. Također, u suvremeno vrijeme većina djece radije odabire film nego knjigu, stoga je isto tako važno prepoznati uspjele prilagodbe nekog književnog djela u film i kao takvo, to djelo ponuditi djeci. S obzirom da je velikim dijelom učiteljev posao usmjeriti dijete (učenika) na pravilan odabir djela koja imaju svrhu poučavanja, važno je i da se učitelji na jednak način educiraju i upoznaju s djelima kako bi mogli presuditi i prepoznati ono vrednije. Nije svaka filmska adaptacija uspješna niti je svaka knjiga radnjom primjerena svakom djetetu. Stoga, prilikom odabira djela koje planiramo ponuditi, moramo uzeti u obzir dob, psihičko stanje djeteta te njegovu spremnost za sadržaj koji je pred njim. *Petar Pan* je dokaz jedne takve knjige koja u sebi sadrži sve vrednote i pouku o važnosti sačuvanja djetinjstva i uživanja u njemu, te već godinama uveseljava mlade generacije koje se s tom knjigom susretnu. Pisac se trudio prenijeti poruku o tome koliko je važno ponekad se prepustiti i živjeti u trenutku, tj. sadašnjosti, bez žurbe u

budućnost. Djeca i mladi kroz ovu priču uče ostati takvi, bezbrižni i nevini, što je upravo kontrast onome što užurbanost današnjice nudi i željama svakog djeteta da što prije odraste. Ovom pričom moguće je ukazati djetetu na to koliko je važno proživjeti djetinjstvo na pravi način.

2. JAMES MATTHEW BARRIE

James Matthew Barrie rođen je 9. svibnja 1860. kao deveto dijete u velikoj radničkoj obitelji u Škotskoj. Nesretnim slučajem, u njegovoj sedmoj godini njegov brat David umire te to ostavlja velik utjecaj na njega. Taj utjecaj se najviše odrazio i na njegovu stvaralaštvu i priči o Petru Panu (Barrie, 2015). Nakon smrti brata, pokušavao je upotpuniti prazninu koja je ostala za njim pa se navodno ponekad i oblačio kao David, a njegovoj majci je najutješnija pomisao bila ta da će preminuli David zauvijek ostati dijete.

Odmalena je volio kazalište i predstave koje je i sam počeo pisati. Nikada nije imao djecu, a svoj život posvetio je druženju s djecom svojih prijatelja i pisanju. Bio je uzoran i štovan od strane mnogih. 1913. godine dobio je titulu *sir J. M. Barrie* i dobio je Orden za služenje tijekom Prvog svjetskog rata. Umro je u Londonu 1937. godine. (Lazar i sur., 2008).

2.1. J. M. Barrie u kontekstu dječje književnosti

Prilikom studija na sveučilištu u Edinburghu, Barrie je počeo raditi kao novinar i objavljivati pripovijesti. Njegovo stvaralaštvo također se sastojalo od drami i romana. Najuspješnije drame koje je napisao su *Ulica vrsnoće* (*Quality Street*, 1901.), *Divni Crichton* (*The Admirable Crichton*, 1902.) i *Dragi Brut* (*Dear Brutus*, 1917.). Neki suvremeni kritičari smatraju da su ova njegova djela previše sentimentalna te da su likovi žena i djece u djelima pretjerano idealizirani. Također u većini njegovih djela se prepoznaju određeni elementi po kojima se dječje priče razlikuju od onih za odrasle, a neki od tih elemenata su jednostavan i razumljiv stil pisanja, motivi bliski mlađoj populaciji, postojanost više likova, ali fokus na jednog ili eventualno dva lika (najčešće djeca) i prikaz jednog događaja (Visinko, 2005). Tako se može zaključiti i da je većina Barrievih djela bila pisana za djecu i mlađu populaciju.

Iako se dječja književnost ne može precizno definirati na temelju nekog skupa zajedničkih značajki i iz razloga jer je postojanje dječje književnosti tijekom povijesti bilo upitno, jasno je da postoje tekstovi koji su pisani, objavljivani, čitani i prepoznati kao dječja književnost (Hameršak i Zima, 2015). Barriovo takvo, a ujedno i najpoznatije djelo, je *Petar Pan* koje je zasigurno svrstano u kategoriju dječje književnosti. Svojim

najpoznatijim djelom i pričom o vječnom dječaku koji je simbol bezbrižnosti, pisac već godinama „djeluje“ na djecu na način da ih ne udaljava od djetinjstva i ne požuruje odrasti.

Svoja autorska prava na lik Petra Pana, Barrie je 1929. godine darovao dječjoj bolnici Ormond u Londonu. Nakon isteka prava, britanska vlada je trajno odobrila da prihod prava na izvođenje priče ide u korist bolnice. „Petar Pan je ostario no nikada neće odrasti. On će nas i dalje uveseljavati, a zahvaljujući Barrievoj oporuci i spašavati dječje živote.“ (Lazar i sur., 2008: 169).

3. PETAR PAN KAO KNJIŽEVNO DJELO

Književno djelo *Petar Pan*, pisca Jamesa Matthewa Barriea je temeljno djelo prema kojemu će se u ovome radu uspoređivati crtani animirani i igrani filmovi. Izdanje koje je korišteno za pisanje rada je iz 2015. godine, proširena verzija. Donedavno, *Petar Pan* je bio na popisu obavezne lektire za treće razrede osnovnih škola, a budući da se popis nanovo formirao pod utjecajem nove kurikularne reforme, ovo djelo sada se može uvrstiti na izborni popis i ponuditi učenicima da ga pročitaju, ali ne nalazi se više među obaveznim odabranim lektirnim djelima.

Priča o Petru Panu 1911. godine je pretvorena u roman, a 1915. nastaje školska verzija. Knjiga je poznata po mnogobrojnim izdanjima i jedno je od rijetkih djela dječje književnosti koje je doživjelo toliko prenošenja u druge medije. Osim na film (i spomenute filmove u ovom radu), ekranizacija knjige se vršila i na seriju *Neverland* 2011. godine, a djelo je također doživjelo adaptaciju i na razne radio emisije, igrokaze i ostalo.

Glavni lik priče zauvijek ostaje simbolom djetinjstva i bezbrižnosti, a njegov autor je upravo po tom djelu ostao najpoznatiji. Tema književnog djela je shvaćanje djetinjstva kao najljepšeg životnog perioda i bezbrižnosti.

Petar Pan, dječak koji ne želi odrasti, ispunjava želju svih odraslih koji su zauvijek željeli ostati djeca, osobito u trenucima kada u njihove živote dolaze problemi (Lazar i sur., 2008).

„Petar Pan stoji u našoj kulturi kao spomenik nemogućnosti vlastitih tvrdnji – da predstavlja dijete, govori djeci i za djecu, obraća im se kao poznatoj skupini i da oni postoje za knjigu, kao što knjiga i knjiga postoji za njih.“ (Rose, 1993: 1).

3.1. Radnja

Književno djelo započinje opisom života obitelji Darling u kojoj žive Mary, George i njihova djeca Wendy, John i Michael. Radnja na početku knjige odvija se u realnom svijetu, a mjesto zbivanja je London. Jedne večeri Mary i George odlaze na večeru, a u dječju sobu dolazi Petar Pan sa vilom Zvončicom. Wendy se budi, a Petar joj priča o svom djetinjstvu i otoku Nigdjezemskoj gdje trenutno živi. Očarana pričom,

Wendy budi Johna i Michaela te ih Petar uči letjeti kako bi zajedno mogli poći s njim na otok. Otok Nigdjezemski je smješten u irealni svijet, svijet mašte.

U Nigdjezemačkoj djeca upoznaju gusare i Petrovog najvećeg neprijatelja kapetana Kuku. Djeca upoznaju i Izgubljene dječake koji su željni slušanja priča i majke. Izgubljeni dječaci žive u skrovištima koje kapetan Kuka uporno pokušava naći i iz tog razloga otima Tigrastog Ljiljana, Poglavičinu kći kako bi od nje saznao lokaciju skrovišta. Petar i Wendy je spašavaju pa svi zajedno slave s plemenom Picaninny.

Kuka koristi Zvončicu kako bi od nje doznao gdje se nalazi tajno skrovište te ispred skrovišta otima Wendy, Johna, Michaela i Izgubljene dječake koji su kretali na put doma. Njih gusari odvođe na brod, a Kuka podmeće usnulom Petru otrov. Zvončica odlazi spasiti Petra te zajedno s njim kreće na brod spasiti prijatelje. U konačnom obračunu Petar pobjeđuje kapetana Kuku te zajedno sa prijateljima plovi prema Londonu. Kada ugledaju svoju djecu, Goerge i Mary su presretni. Wendy, John i Michael prepričavaju im doživljaje koje su proživjeli na svom putovanju, a dolaze im se pokazati i Izgubljeni dječaci koji se nadaju da će ih obitelj Darling posvojiti. Oni na to pristaju te se njihov život nastavlja u Londonu. Petar i Zvončica se vraćaju u Nigdjezemsku. Petar dolazi po Wendy i oni se još par puta zajedno vraćaju u Nigdjezemsku, a onda Wendy odraste. Nakon toga Petar odvođi njezinu kćer Jane, a potom i Janeinu kćer Margaret.

3.2. Likovi

Petar Pan je dječak koji ne želi odrasti. Pobjegao je od doma u Kensingtonske vrtove i tamo živio s vilama. Živi u Nigdjezemačkoj i glavni je među Izgubljenim dječacima. Uobražen je, djetinjast i nezreo, ali hrabar i najčešće ima dječja, u nekim situacijama i nevina razmišljanja.

„Bio je to lijep dječak, prekriven suhim lišćem i sokovima koji cure iz stabala, ali najkrasnije je kod njega bilo to što je imao sve mliječne zube.“ (Barrie, 2015: 19).

Pisac nije previše opisivao Petrov izgled, kako bi svaki čitatelj stvorio neku svoju sliku o liku.

Zvončica je vila i Petrova prijateljica. Živi u Nigdjezemačkoj sa Izgubljenim dječacima. Njezina pojava popraćena je jakim svjetlom, ali iz blizine se može razaznati da je to zapravo vila. „To zapravo nije bilo svjetlo. Bilo je to nešto što je stvaralo svjetlo

zato što se toliko brzo kretalo po sobi, ali kada je na trenutak zastalo da se odmori, moglo se vidjeti da je to bila vila: ne duža od tvoje šake, ali je još rasla. Bila je to djevojčica zvana Zvončica, prekrasno odjevena u haljinu od suhog lista, uredna kroja s dubokim četvrtastim izrezom, koja je izvrsno pristajala njezinu tjelešcu. Bila je malo sklona zaokrugljivanju.“ (Barrie, 2015: 35).

Wendy Darling je najstarije dijete u obitelji Darling. Wendy je lik koji se nalazi između svijeta odraslih i svijeta mašte, odnosno dječjeg svijeta. U odnosu na ostalu djecu iz Nigdjezemske, ona je najzrelija i postupa u skladu s tim. Cijelo putovanje i avanture s Petrom pomažu joj da donese odluku i da se ipak odluči vratiti kući u London i nastaviti sa svojim životom. Postaje spremna preuzeti odgovornost za svoje postupke i odrasti: „Još je neko vrijeme zbog njega pokušavala izbjeći patnje odrastanja i osjećala je da ga je izdala kada je dobila nagradu iz općeg znanja. No godine su dolazile i odlazile, a bezbrižni se dječak nije pojavljivao, i kada su se opet sreli, Wendy je već bila udana žena, a Petar za nju nije bio ništa više od malo prašine u kutiji u kojoj je držala svoje igračke. Wendy je odrasla. Ona je bila od onih koji vole odrasti.“ (Barrie, 2015: 225).

John Darling je stariji sin u obitelji Darling. Voli igru i ima bujnu maštu. Kao i njegov brat Michael i njihova sestra Wendy, John je maštao o Nigdjezemskoj i imao određenu sliku tog otoka u glavi: „Naravno, Nigdjezemske znaju biti jako raznolike. Johnova, na primjer, ima lagunu preko koje lete plamenci, a on po njima puca iz puške.“ (Barrie, 2015: 14).

Michael Darling je najmlađe dijete u obitelji Darling. Jako zaigran i emotivan. Bio je posebno vezan za majku, gospođu Darling, i volio je slušati njezine priče i uspavanke: „Išla je od kreveta do kreveta pjevajući im uspavanke, a mali Michael stisnuo je ruke oko nje.

- Majko – zajecao je – jako te volim. – Bile su to zadnje riječi koje je od njega čula za neko vrijeme.“ (Barrie, 2015: 32).

Gusari žive u Nigdjezemskoj, na brodu Jolly Roger. Neprijatelj im je Petar Pan. Opis gusara u knjizi, prilikom traženja skrovišta Izgubljenih djčaka:

„Bagra opakijeg izgleda nikad nije bila viđena ni na vješalima na londonskom stratištu! Eno, malo ispred svih ostalih, stalno prigrabujući glavu do tla da bi osluhnuo, golih ručeta i s naušnicama od španjolskih dukata ide lijepi Talijan Cecco, koji je svoje ime

krvavim slovima urezao na leđima zatvorskog upravitelja u Gaou. Onaj divoski crnac iza njega ima mnogo imena, jer je odbacio ono kojim crne majke na obali Guadjo-moa još uvijek plaše svoju djecu. Evo i Billa Jukesa, istetovirana do zadnjeg centimetra. I gospodina Starkeya, školskog podvornika, koji je i danas profinjen u načinima ubijanja; i Skylighta; i Irca Smeeja, vođe palube.“ (Barrie, 2015: 72-73).

Kapetan Kuka je Petrov neprijatelj i kapetan broda Jolly Rogers. Strašan, zao i opasan. Željan osvete i smrti Petra Pana. Zapovijeda posadom svoga broda i svi imaju strahopoštovanje prema njemu. Opis Kapetana Kuke dok sa posadom broda traži skrovište Izgubljenih dječaka:

„Među svima njima, najcrnji i najveći u tom mračnom društvu, stajao je James Kuka, ili kako se sam potpisivao Jas.“ „On leži udobno zavaljen na sklepanoj kočiji koju vuku i guraju njegovi ljudi, a umjesto desne šake ima željeznu kuku, kojom ih tu i tamo potakne da ubrzaju korak.“ (Barrie, 2015: 73).

Izgubljeni dječaci također žive u Nigdjezemskoj i Petrovi su prijatelji. Žive u skrovištima koje su napravili u drveću. Avanturističkog su duha, vole pustolovine i djetinjasti su. Nedostaje im majka ili netko tko će brinuti o njima i pričati im priče.

Bezubi (Toothless): „Sudjelovao je u manje pustolovina od bilo koga od njih jer su se važne stvari stalno događale kada bi on zakoračio iza ugla.“ (Barrie, 2015: 70).

Gospodičić (Nibs): „...veseo i nonšalantan.“ (Barrie, 2015: 71).

Mrvica (Slightly): „Mrvica je od svih dječaka najuobraženiji. On misli da se sjeća dana prije nego što se izgubio, sa svim njihovim manirima i običajima, zbog čega svoj nos drži visoko na način koji je pomalo uvredljiv.“ (Barrie, 2015: 71).

Kovrčavko (Curly): „On je nestašan i često je sam sebe morao prijaviti kada bi Petar ozbiljno rekao: - Neka istupi onaj koji je ovo učinio – pa sada na takvu zapovijed istupa automatski, bez obzira na to je li nešto učinio ili nije.“ (Barrie, 2015: 71).

Blizanci (Twins): „Petar nikad nije zapravo znao što su to blizanci, a njegova družina nije smjela znati ništa što on ne zna, pa ova dvojica nisu ni sami znali mnogo o sebi i trudili su se ostaviti što bolji dojam tako što su se stalno držali zajedno na svojevrsan pokajnički način.“ (Barrie, 2015: 71-72).

Crvenokošci su pleme koje živi u Nigdjezemskoj. Dobro se slažu s Petrom i dječacima. Opis u knjizi prilikom ophodnje plemena kroz šumu:

„Prikradajući se bešumno stazom koja je nevidljiva neiskusnom oku, stižu crvenokošci, svi sa širom otvorenim očima u ratnom pohodu. Nose sjekire i noževe, a njihova gola tijela sjaje od boje i ulja.“ (Barrie, 2015: 75).

Najistaknutiji lik iz plemena je Tigrasti Ljiljan. „Na začelju, što je najopasnije mjesto, ide Tigrasti Liljan, ponosno uspravljena, prava pravcata princeza. Ona je najljepša među svim tamnopusitim Dijanama, ljepotica plemena Piccaninny, čas koketna, čas hladna, čas zaljubljena.“ (Barrie, 2015: 75).

Sirene su misteriozna bića iz Nigdjezemske. Privlače ostale svojom ljepotom, ali nemaju uvijek prema svakome dobre namjere. U knjizi je opisano kako vole Petra, ali prema Wendy se ne ponašaju lijepo. „Katkad bi Wendy čak i doplivala, vrlo tiho, na metar udaljenosti od njih, ali one bi je onda opazile i zaronile, najčešće je prskajući svojim repovima: ne slučajno, nego namjerno. I prema svim dječacima odnosile su se na isti takav način, osim prema naravno Petru koji bi satima znao čavrljati s njima na Prokletničkoj hridi, te bi im sjeo na repove kada bi postale bezobrazne.“ (Barrie, 2015: 110).

Mary Darling je žena Georgea Darlinga. Požrtvovna, ljupka, svi je vole. Nakon što je rodila Wendy, Johna i Michaela, postala je brižna majka. Voljela je svojoj djeci čitati priče, brinuti za njih i pokazivati im svoju ljubav. Kad su djeca otišla s Petrom u Nigdjezemsku, Mary je bila shrvana. Ostavila je otvoren prozor u dječjoj sobi kako bi se uvijek mogli vratiti ako požele. Dane je počela provoditi u dječjoj sobi, nadajući se njihovom povratku, tužna.

„Oči su joj bile pune tuge. Ako je sada поближе pogledam i prisjetim se njezine radosti u starim danima, koja je posve nestala zato što je izgubila svoju dječicu, shvaćam da ipak neću na koncu o njoj moći reći ništa ružno. Ako je i pretjerano voljela svoju nestašnu dječicu, protiv toga nije mogla. Pogledajte je samo u njezinu naslonjaču, gdje je zaspala. Kut njezinih usana, koji uvijek prvo pogledamo, sada je skoro uvenuo. Ruka joj se nemirno pomiče po prsima kao da je tamo nešto boli.“ (Barrie, 2015: 210-211).

George Darling je otac Wendy, Johna i Michaela. U knjizi je opisan kao netko kome je posao uvijek na prvom mjestu, okupiran je zbrajanjem koliko nešto treba platiti, koliko nešto košta. Važan mu je i status u društvu i mišljenje drugih.

„Gospođa Darling uvijek je voljela sve raditi kako treba, a gospodin Darling je želio biti baš poput svojih susjeda.“ (Barrie, 2015: 10-11).

„Gospodin Darling hvalio se Wendy da ga njezina majka ne samo voli nego i poštuje. Bio je on od onih dubokoumnih ljudi koji znaju sve o dionicama i obveznicama.“ (Barrie, 2015: 8).

Liza je kućna pomoćnica u obitelji Darling. „U svojoj dugoj suknji i sa služinskom kapom bila je majušna poput patuljčice, premda se, kada su je zaposlili, zarekla da se nikada više neće ponašati poput djeteta.“ (Barrie, 2015: 12).

Nana je pas u obitelji Darling. Kako gospodin i gospođa Darling nisu imali dovoljno novaca da zaposle pravu dadilju, odlučili su zaposliti psa Nanu koju su upoznali.

„Pokazalo se da je ona pravo blago od dadilje. U vrijeme kupanja bila je vrlo pažljiva, a budila se u svako doba noći ako bi jedan od njezinih šticenika i najtiše zaplakao.“ (Barrie, 2015: 11).

3.3. Petar Pan prije književnog djela *Petar Pan*

Petar Pan, dječak koji nije želio odrasti, opisan je u knjizi koju je J. M. Barrie napisao pod nazivom *Peter Pan in Kensington Gardens*. U knjizi upoznajemo dječaka koji je još posve malen i neodlučan o tome želi li živjeti sa svojom majkom ili bi radije živjeo s vilama u Kensingtonskim vrtovima.

„Ponekad bi čeznutljivo gledao u svoju majku, a ponekad bi čeznutljivo gledao kroz prozor. Svakako da bi bilo zadovoljstvo opet biti njezin dječak, ali s druge strane, kakva su to vremena bila u vrtovima!“ (Barrie, 2008: 38).

Nakon nekoliko mjeseci koje je Petar proveo igrajući se u vrtovima, u sjećanje mu se počela vraćati njegova majka i jedne noći nakon što ju je sanjao, odlučio se vratiti kući i nastaviti živjeti s njom. „Na kraju je požurio, jer je sanjao da njegova majka plače, i on je znao koja je to velika stvar radi koje je plakala, i znao je da bi joj zagrljaj njezina divnog Petra mogao brzo navući osmijeh.“ (Barrie, 2008: 40).

Iako su ga vile pokušale odvratiti od te želje i zadržati što duže u vrtovima, Petar je imao pravo na jednu želju te je poželjeo zauvijek se vratiti majci. Iste večer odletjeo je na prozor svoje kuće, koji je za njega uvijek ostajao otvoren.

„Ali prozor je bio zatvoren, i na njemu su bile željezne rešetke, i vireći unutra vidjeo je svoju majku kako mirno spava rukama grleći drugog malenog dječaka.

Petar je zvao – Majko! Majko! – ali ona ga nije čula; uzalud je pribijao svoje malene udove na rešetke. Morao je odletjeti natrag, jecajući, u vrtove, i svoju dragu više nikada nije vidjeo.“ (Barrie, 2008: 40).

U odlomcima iz knjige *Peter Pan in Kensington Gardens* čitatelji saznaju više o Petrovom životu prije pustolovina u Nigdjezemskoj. U Barrievoj knjizi *Petar Pan* (2015) Petar opisuje situaciju koju je doživjeo dok je bio malen, ali pripovjedač nije sasvim siguran da li je ta priča istinita ili ju je Petar izmislio samo kako bi imao opravdanja za osjećaje koje doživljava kada se govori o majkama. Petrovo sjećanje na majku, koje on opisuje Wendy, njezinoj braći i Izgubljenim dječacima temeljeno je na spomenutim odlomcima iz Barrieve knjige *Peter Pan in Kensington Gardens*.

„ - Nekoć davno – rekao je – mislio sam kao i vi, da će moja majka uvijek za mene ostaviti otvoren prozor. I tako sam bio daleko mjesecima i mjesecima i mjesecima, pa bih doletio natrag. Ali, na prozoru su bile rešetke, jer me je majka potpuno zaboravila, a u mom je krevetu spavao neki drugi mali dječak.

Nisam siguran je li to istina, ali Petar je mislio da jest.“ (Barrie, 2015: 149).

Petrovo mišljenje o majkama nije pozitivno i kroz cijelu knjigu on pokušava ostaviti dojam da ga uopće ne interesiraju majke niti je pogođen time što nema svoju.

„ – Nemam majku – rekao je on. Ne samo da nije imao majku nego je ni najmanje nije želio imati. Mislio je da su majke precijenjene. Wendy je pak odmah osjetila da se radi o nekoj tragediji.

- O, Petre, ne čudi me što si plakao – rekla je, izašla iz kreveta i potrčala prema njemu.

- Nisam plakao zbog majki – rekao je on poprilično gnjevno.“ (Barrie, 2015: 37).

„I sada, ako je Petar ikada i imao majku, ona mu više nije nedostajala. Mogao je biti i bez nje. Majke je posve izbacio iz misli i pamtio je samo njihove loše strane.“ (Barrie, 2015: 155).

4. KREATIVNI PRISTUP LEKTIRI

Kao što je već prethodno navedeno, književno djelo *Petar Pan* donedavno je bilo na popisu lektire za treće razrede osnovnih škola, a danas se može ponuditi kao književno djelo s izbornog popisa. Lektirni program obuhvaća kratak popis djela koja su obvezatna za čitanje ili duži popis iz kojega se bira određen broj djela. Lektirni popis trebao bi biti fluidan i promjenjiv s ciljem da utječe na razvoj čitateljskih navika i razvija ljubav prema knjizi. Svi planovi i programi, uz manja odstupanja, navode kako je svrha lektire čitanje, razumijevanje i upoznavanje vrijednih književnoumjetničkih tekstova, upoznavanje vrsta i rodova pisane riječi i pobuđivanje potrebe za čitanjem te stvaranje čitateljskih navika (Gabelica i Težak, 2017).

S obzirom da će danas više učenika prije pogledati film nego pročitati književno djelo, učitelji se moraju potruditi da knjigu koju ponude učenicima prikažu što zanimljivijom i da je na što kreativniji način pokušaju s učenicima obraditi. Kreativnost se promatra kao intelektualni proces tj. sposobnost rješavanja problema gdje je od velike važnosti produkt kreativnog procesa. Kreativnost se također definira i kao sposobnost korištenja postojećeg znanja na inovativan način. U suvremenoj nastavi se pojam *kreativnosti* sve češće rabi, a naglasak se stavlja na učenika koji postaje aktivni subjekt nastave te se ne nalazi više u pasivnom položaju. Iz razloga jer je broj lektirnih djela poprilično opširan, učitelji često dolaze u situaciju da isprobavanu, uspješnu formulu počinju primijenjivati na svakom satu te se time gubi osjećaj noviteta i razvija se monotonija, a samim time se i kreativnost učenika smanjuje. Ovaj se problem može riješiti na način da se svako lektirno djelo promatra kao jedinstveno i da se svakom djelu prisutpa drugačije. U kreativnom pristupu lektiri, cilj je stvoriti poticajno okruženje u kojemu se postavljaju aktivnosti i problemi inspirirani književnim djelom. Učenici tako pronalaze zadovoljstvo u kreativnom procesu rješavanja problema i u aktualizaciji svojih ideja. Aktivnosti na satu lektire trebale bi se organizirati tako da potiču učeničku znatiželju i motiviraju ih da aktivno istražuju. Važno je da se književno djelo na satu doživljava i istražuje uporabom što većeg broja osjetila, angažiranjem različitih vještina i inteligencija i kognitivno. Na taj način se proces čitanja pretvara u interaktivno iskustvo, a učenik postaje interaktor čiji istraživački postupci dovode do spoznaje (Gabelica i Težak, 2017).

4.1. Aktivnosti na satu lektire

Kroz razne aktivnosti koje mogu biti zadane na satu lektire, tj. prilikom obrade književnog djela, učenici bivaju motivirani da se aktivno uključe i sudjeluju. Jedna od ključnih stvari koju učenici čine tijekom čitanja jest zaključivanje. Učenike koji su znatiželjni i vole istraživati treba potaknuti na čitanje djela u kojem će pratiti što se događa, donositi zaključke o likovima, njihovim postupcima, rekacijama i motivima. Ovakva aktivnost može se provoditi i na temelju slika iz književnog djela (ukoliko postoje ilustracije). Učenici prilikom promatranja slike mogu sami zaključivati mjesto radnje, izraz lica na liku (Gabelica i Težak, 2017).

Ukoliko se želi pospješiti vezanost za određeno djelo, moguće je postaviti situacije u kojima su učenici uživljeni u uogu lika iz knjige. Tako mogu umjesto klasičnog opisivanja lika i odgovaranja na pitanja o liku, sami protumačiti neke reakcije i postupke lika, preuzimajući njegovu ulogu. Također zanimljiv način „prenošenja“ učenika u djelo je kroz aktivnosti koje zahtijevaju igranje uloga i postavljanje učenika u određenu scenu ili situaciju u kojoj se lik nalazi. Prilikom opisivanja situacije, od učenika se može tražiti i da se kritički odnosi prema događajima ili situaciji u kojoj se, kao lik, nalazi. Za dublji doživljaj priče aktivnosti koje se provode na nastavi mogu biti provedene uz pomoć raznih materijala kojima se potiče uključivanje većeg broja osjetila. Ovakva aktivnost pogodna je kao motivacija prije, tijekom i nakon čitanja priče. Od učenika se može tražiti da opiše što vidi ili što čuje oko sebe, kako bi doživljaj priče bio potpuniji (Gabelica i Težak, 2017).

4.2. Znatiželja i motivacija

„Znatiželja je pokretačko stanje čovjeka kao stvaralačkog i djelatnog bića.“ (Gabelica i Težak, 2017: 151). Ukoliko je učenik znatiželjan, on u istraživanje kreće vođen intrinzičnom motivacijom. Na taj način učenik dolazi u interaktivni odnos sa sadržajem. Učenicovu znatiželju može se poticati na način da im se što češće čitaju zanimljivi tekstovi. To nužno ne moraju biti tekstovi koji su književni, već moraju biti učenicima zanimljivi, s puno informacija i vezani uz nešto što učenike motivira ili uz neku aktualnu temu. Takvim aktivnosti kod učenika se razvija razumijevanje teksta i potiče se čitalačka pismenost (Gabelica i Težak, 2017).

Učeničeva znatiželja omogućuje dublje i kvalitetnije proučavanje i bavljenje književnim djelom jer to djelo za učenika postaje intriga. Za zadovoljavanje znatiželje potrebno ju je održavati i usmjeravati. Na satu obrade lektire, znatiželja se promatra u kontekstu motivacije prije, tijekom i nakon čitanja. Motivacija prije čitanja književnog djela obuhvaća emocionalno-spoznajnu pripremu učenika za djelo koje će čitati. Motivacija tijekom čitanja obuhvaća logičko-intelektualnu potragu za novim spoznajama. Motivacija nakon čitanja podrazumijeva integraciju, korelaciju i konkretnu uporabu stečenih spoznaja u svakodnevnom životu, a može se razviti i u motivaciju za čitanje nekog drugog djela. Razgovor o idejama i konceptima u lektirnom djelu najčešće utječu na razvoj učenikove znatiželje ili volje da neke koncepte istraži u nekom novom tekstu (Gabelica i Težak, 2017).

Učeničeva motivacija može biti unutranja, koja se javlja kao primarna potreba za stjecanjem znanja i vještina. Učenik vođen unutranjom motivacijom je aktivan radi same aktivnosti, a u takvoj motivaciji je temelj radoznalost i težnja za otkrivanjem. Vanjska motivacija je vođena vanjskim izvorima kao što su školska ocjena, pohvala, nagrada. Iako se u nastavi teži razvoju unutarnje motivacije, vanjski motivatori također mogu biti sredstvo poticanja učenika, a za razvoj unutarnje i vanjske motivacije potrebno je određenim socijalnim sredstvima poticati učenikov osjećaj pripadnosti i moć samostalnog odlučivanja (Gabelica i Težak, 2017).

5. FANTASTIČNA PRIČA

Priča je najobuhvatnija i glavna vrsta dječje književnosti, a fantastično ili čarobno kao odstupanje od stvarnosti, bitna je odrednica fantastične priče (Crnković i Težak, 2002).

Fantastična priča je dvodimenzionalna, podijeljena na dvije razine događaja, realnu i fantastičnu. Obično je strukturirana kao prodor fantastike u stvaran, realan svijet, pri čemu su obje razine u tekstu ravnopravne, a događaji se razmjenjuju na objema razinama. Slijedom rasprava iz 1950-ih u njemačkom se govornom području afirmira termin „fantastična priča“ koji se usvaja i u hrvatskom kontekstu i koji obuhvaća tri skupine tekstova: prvu u kojoj realni (nefantastični) svijet postoji usporedno s fantastičnim (*Alisa u Zemlji čudesna*), drugu u kojoj se ta dva svijeta isprepliću (*Pipi Duga Čarapa*) i treću, tekstove koji su u cjelosti smješteni u fantastičnom svijetu (*Hobit*). U hrvatskom kontekstu postoje specifičnosti i najčešće se u fantastični svijet upada kroz igru, san i slično, a rijede su zastupljene priče koje se u potpunosti odvijaju u fantastičnom svijetu (Hameršak i Zima, 2015).

„Fantastična priča počiva na irealnom svijetu koji je u bitnoj vezi s realnim svijetom. Pritom se oslobađa i otkriva unutarnja stvarnost, pohranjena duboko u čovjeku.“ (Visinko, 2005: 44).

Dječja fantastična priča prikazuje se iz gledišta djetetove stvarnosti, a u središte je stavljena nova stvarnost u koju se najčešće ulazi uranjanjem u san ili u svijet podsvijesti (Visinko, 2005).

Fantastična priča se postupno odvaja od narodne priče napuštajući mitološki svijet kao paralelnu stvarnost. U njoj čudesno nastaje kada se unutarnja stvarnost (snovi, želje, potisnuti osjećaji) prikazuje kao pojavna stvarnost. Ključni je trenutak u takvoj priči tzv. pomak u irealno koji se izvodi na poseban način (kroz san, igru i slično). U fantastičnoj se priči obavlja pomak s neke točke u irealno te se irealna stvarnost priziva, a ona nameće zakone svoga sustava. U takvim pričama najčešće su junaci djeca (Crnković i Težak, 2002).

5.1. Petar Pan kao fantastična priča

Priča o životnim peripetijama Jamesa Matthewa Barriea i o postanku Petra Pana poprilično je komplicirana.

J. M. Barrie je ideju za lik Petra Pana stvorio 1897. godine nakon što je upoznao Sylviu Llewelyn Davies i postao njezin prijatelj i prijatelj njezine obitelji. Posebnu povezanost razvio je njezinim šestogodišnjim sinom Georgeom, a nakon druženja s njim i njegovom braćom, rodila se tema vječnog djetinjstva. Petar Pan je dobio ime po Georgeovom bratu Petru i prezime po bogu šuma, Panu (Lazar i sur., 2008).

Sva lica crtana su po predlošcima iz života pa dječaci iz priče nose imena dječaka iz obitelji Llewelyn Davis koje je Barrie volio i brinuo se za njih nakon smrti njihovih roditelja. Ime Wendy, dotad nepostojeće, uveo je prema krivom izgovoru riječi „friendly“ rano umrle djevojčice, kćeri njegovog prijatelja (Crnković i Težak, 2002).

Ideja o dječaku koji ne želi odrasti prepoznaje se u nekim ranijim Barrievim romanima kao što su *Osjećajni Tom* (1896.), *Tommy i Grizel* (1900.), a u romanu *Bijela ptičica* (1902.) prvi put upoznajemo figuru i lik Petra Pana kada se spominje dječak koji je kao i sva druga djeca nekad bio ptica, ali još uvijek može letjeti.

Autobiografska obilježja koja se ističu u knjizi, kada se Petar Pan vrati kući i ugleda svoju majku kako brine o nekom novom djetetu, Barrie je uzeo iz vlastitog života jer je njegova majka postala hladna i udaljila se od njega nakon smrti njegova starijeg brata Davida. Na taj način se vršio pritisak pa je James morao odrasti i prije nego je za to bio spreman (Lazar i sur., 2008).

Djelo je prvotno nastalo kao igrokaz 1904. godine koji je tada prvi put izveden u Londonu. U igrokazu je glavni lik magični dječak koji može letjeti, nikada ne odrasta i živi u Nigdjezemskoj, koja je prepuna bića iz bajki (vile, sirene, gusari). Igrokaz je vrlo brzo stekao veliku popularnost.

J. M. Barrie 1911. godine igrokaz prenosi u knjigu te nastaje fantastična priča pod nazivom *Petar i Wendy*. Priča je proširena novim epizodama i dodana su joj nova poglavlja – uvod (Wendy i njezina braća znaju za postojanje Petra Pana prije njegova dolaska) i završetak (Wendy je u ulozi odrasle žene, a Petar Pan dolazi po njezinu kćer Jane). Barrie je 1915. godine dopustio kraćenje teksta iz razloga jer je knjiga bila dugačka pa tako nastaje autorizirana školska verzija *Petar i Wendy*.

„Barrie je napisao priču kakvu je vjerojatno i sam poželio čuti kad je bio dijete te je kasnije ispričati djeci koju nikada nije imao.“ (Lazar i sur., 2008: 168). To je priča koja prikazuje život kao veliku pustolovinu koja se protivi ozbiljnim stavovima o životu.

Vječni dječak Petar Pan danas je podjedanko privlačan kao što je bio na samom početku stoljeća (1904.) kada ga je James Matthew Barrie osmislio. Cijela Barrieva priča koja je razigrana i maštovita i koja je građena na mnogobrojnim avanturističkim elementima, krije ispod površine razmišljanje o životu, žalost što djetinjstvo prolazi, što djeca prilikom odrastanja gube smisao za igru, zabavu i maštanje (Težak i Težak, 1997). Petar Pan je nastao ne toliko od samog doživljaja djetinjstva, koliko od straha što je djetinjstvo prolazno, što svako dijete mora odrasti, opametiti se i ostariti. Želja ovog djela puna je strepnje da se djetinjstvo što duže zadrži. Barrieva varijanta fantastične priče uz igru nudi i razmišljanja o životu pa tako postaje filozofsko – poetična fantastična priča (Crnković, 1982).

Petar Pan je jedno od onih djela koja uspješno prolaze kroz periode mijenjanja ukusa, običaja i jezičnog izražavanja te nikada ne pada u zaborav. Priča o Petru Panu je kao vedra igra, prepuna mašte, ali s tužnim podtekstom žaljenja za prolaznim djetinjstvom koje je najljepši dio ljudskoga života (Crnković i Težak, 2002).

„Barriev lik Petra Pana je zapravo nositelj ideje odraslog čovjeka. Odrasli čovjek tek u potpunosti shvaća vrijednost djetinjstva, a dijete redovito želi što prije odrasti i srami se da bude ili da se čini još malenim.“ (Težak i Težak, 1997: 81).

6. DJECA I FILM

Djeca od rane dobi pokazuju interes za film koji, poput ostalih umjetnosti, ima određene vrijednosti i značajnu ulogu usmjerenu na odgoj, kulturu, estetiku i ideju. Ta uloga ostvaruje se kroz filmski lik koji je ključan jer su djeca u ranoj dobi sklona procesu identifikacije pa kroz ulogu glavnog lika postaju suizvršitelji radnje te se zajedno s glavnim junakom smiju, žaloste, strepe. U osnovnoškolskoj dobi je kod djece, među svim umjetničkim doživljajima, najintenzivniji doživljaj filma. S obzirom da danas djeca imaju sve više prilika za gledanje filma i filmski spektar se širi, a proporcionalno time i dječja očekivanja od filma, može se zaključiti da ne postoji utvrđena dobna granica za doživljaj filma, bez odstupanja. Film je također jedna od najprisutnijih zanimacija za provođenje svakodnevnog slobodnog vremena. Djeca isprva nisu sigurna što to gledaju i vide na filmskoj vrpici, je li to mašta ili stvarnost, ali uskoro počinju povezivati i pronalaziti odgovore na pitanja. To je proces koji se ne događa brzo i djeca mlađe dobi ne mogu razumjeti filmove u kojima se brzo izmjenjuju kadrovi. Mlađa djeca će tek kasnije povezati neke elemente vremena i prostora u filmu ukoliko se redatelj koristi složenijim postupcima montaže, a i filmski trik će shvatiti doslovno. Ukoliko se film više fokusirao na analizu unutrašnjeg stanja lika nego na vanjsku radnju, dijete ga neće shvatiti jer teško prati i razumije u filmu ono o čemu ne zna ni u životu. Djeca u dobi od 7 do 9 godina razumiju i vole jednostavne filmove popraćene zanimljivim zgodama, a najveći interes pridaju bajkovitim pričama (Mikić, 2001).

Djeca svoje filmsko iskustvo iz uloge gledatelja tek sporadično stječu kroz nastavu, što je za učitelje problem jer postoje vrednote koje treba znati prepoznati i iskoristiti iz filma. Učenike treba učiti pravilnom odnosu i vrednovanju filma od početka njihovih gledateljskih iskustava. Kroz ulogu gledatelja, djetetu se razvijaju kognitivne sposobnosti kao što su percepcija, koncentracija i vizualna memorija (Mikić, 2001).

Film kod djeteta razvija i mnogo emocija koje su vrlo važne pa se tako postupno razvija osjećaj empatije i razumijevanje tuđih postupaka kroz glavne likove u filmu. S obzirom da je djeci bliža slikovitost od apstrakcije, djeca putem pokretnih slika koje

čine film, intenzivno doživljavaju cjelokupnu priču i primaju filmsku poruku (Mikić, 2001).

Djeca kroz film imaju mogućnost istraživanja i upoznavanje dalekih i nepoznatih stvari, svjetova, kultura.

Postoje određeni filmovi koji se nazivaju „dječji“ jer formom i tematikom odgovaraju dječjoj dobi, a to su najčešće filmovi koji su od strane autora namijenjeni djeci i filmovi koji nisu rađeni s tom namjerom, ali su popularniji i bolje prihvaćeni od strane djece.

Od dječjeg filma se očekuje fabula s čvrstom dramaturgijom i zanimljivim zapletom, a glavni likovi su najčešće djeca s prirodnim osobinama koji se teško prilagođavaju u svijetu odraslih pa iznose svoja shvaćanja bez obzira na njih. Među likovima se ističe vođa koji je domišljat, snalažljiv, pokretač radnje, a djeluje u skupini. Takvi filmovi privlače djecu jer se mogu poistovjetiti s likovima, a i najčešće u toj dobi traže društvo svojih vršnjaka. Također važan element je pustolovnost, koju sva djeca nose u sebi, težnja za istraživanjem nepoznatoga i razotkrivanje tajni (Težak, 1990).

Zbog brzog razvoja suvremene tehnologije i globalizacije izražene u medijskom sektoru, uloga škole kao ustanove gdje se stječe znanje se, kroz nekoliko desetljeća, promijenila. Za školu, uz primjenu novih medija, mora biti važan i razvoj kritičke svijesti učenika o sadržajima koji se nude. Najčešće roditelji, odgajatelji i učitelji ne kontroliraju vrijednost medijskih sadržaja, pa djeca medije koriste kao alat za opuštanje i zabavu. Iz tog razloga je jedan od prioriteta suvremene škole upravo odgoj za medije. Na taj način mediji se koriste ne samo kao alat za učenje i sredstvo za obogaćivanje i unaprijeđenje nastave, nego istodobno odgovara na pitanje kako motivirati učenike da budu osvještani i da kritički pristupaju prema pojedinim medijskim sadržajima (Miliša i sur., 2010).

6.1. Filmske adaptacije književnog djela

Ekranizacija neke priče može imati posebnu draž koja se možda najbolje može objasniti današnjim utjecajem medija na djecu. Vrlo česte su transpozicije književnih djela u druge medije, a najčešće na film. Književnost, ovisno o uspješnosti te tranzicije, može biti na dobitku ili na gubitku. Budući da drugi mediji književne sadržaje mogu učiniti atraktivnijima i dostupnijima i iz razloga jer će u današnje vrijeme većina djece

prije pogledati film nego pročitati knjigu, književnost je iz perspektive recepcije na gubitku. Film kao medij kroz koji se prenosi književno djelo može pridonijeti intenziviranju doživljaja tog djela (Težak i Težak, 1997).

U današnje vrijeme filmska adaptacija književnih djela se toliko popularizirala da je teško pronaći poznato književno djelo koje nije ekranizirano, a na svjetskoj razini je više od tri četvrtine filmova snimljeno prema književnim djelima. Široka publika sklonija je adaptacijama koje su što je više moguće sličnije književnom uzoru, pa su reakcije nakon pročitane djela i odgledanog filma pozitivne, ako je film istovjetan knjizi ili negativne ako se film i knjiga razlikuju. O filmskim likovima također se sudi prema kriteriju sličnosti, tj. prema vlastitoj predodžbi lika koja je stvorena na temelju pročitane, a koja odudara od režiserove vizije, premda je nastala na temelju tog literarnog djela. Također postoje i uspješne adaptacije koje su se udaljile od književnog predloška i one dokazuju da je najbitnije da novonastalo djelo bude uspješno prema umjetničkim kriterijima, bez obzira na to je li adaptacija vjerno prikazala književno djelo ili nije. Za lika u filmu je bitno da funkcionira unutar dramaturgije filma, premda nije identičan liku iz knjige.

Prilikom prenošenja književnog lika na film, autori koriste različite postupke zbog kojih dolazi do promjene tog lika, pa se tako događa da filmski junak više nema toliko sličnosti s književnim uzorom.

Dijalog u filmskim adaptacijama je najčešće određen dijalogom napisanim u književnom djelu, tj. prilikom adaptacije se koristi dijalog karakterističan za književno djelo ili dijalog koji i u djelu ima sličnu specifičnu funkciju. Dijalog u filmu se razlikuje od književnoga jer on treba biti realističan, uvjerljiv, živ, jasan i prirodan. Mlađi gledatelji više će se uživjeti u radnju ako je dijalog između likova prirodan, razumljiv i realan, a komunikacija fluidna, s elementima humora ali i bez pretjerivanja. Dječji dijalozi također ne smiju biti opterećeni književnim terminima ili izrazima koje djeca neće moći razumijeti, nego moraju sadržavati svakodnevni govorni jezik čak i ako uključuje greške u izgovoru i specifičnosti dječjeg izražavanja. Također mogu biti uključeni dijalektalizmi ukoliko odgovaraju dobi i psihičkom razvoju djeteta. (Težak, 1990).

6.2. Procesi prilikom doživljavanja filma

„Svaki čovjek film doživljava na poseban način jer on nosi iskustva, znanje, interese i stajališta koji pripadaju samo njemu.“ (Mikić, 2001: 211). Čovjek prolazi kroz četiri procesa doživljavanja filma: participacija, identifikacija, distanciranje, projiciranje.

Participacija je proces kroz koji prolaze djeca mlađe dobi dok, uslijed misaonog i emocionalnog procesa prilikom gledanja filma, dodaju sami sebe kao novi lik u priči. Iz razloga jer djeca u toj dobi još nemaju kompletnu izgrađenu ličnost, ona nisu sklona poistovjećivanju s likom iz filma.

Identifikacija je misaoni proces koji se javlja kod djece u nešto kasnijoj dobi. Dijete tada postaje suizvršitelj radnje te suosjeća s likom. Ponekad se javlja i tzv. negativna identifikacija i tada se dijete poistovjećuje s negativnim likom i priklanja se njemu. Suzbijanje negativnih utjecaja filma i razgovor o pozitivnom djelovanju više će pridonijeti filmskom obrazovanju učenika nego zabranjivanje nekih filmskih sadržaja prilikom kojih može doći do negativne identifikacije.

Distanciranje je misaoni i emocionalni proces koji se javlja kod djece koja su starija od dvanaest godina. Dijete se odupire svemu što se filmom sugerira i ne prihvaća njegovu ideju.

Projiciranje će javlja tijekom odrastanja kada gledatelj ono što je vidio na filmu pokušava na neki način učiniti korisnim i prenijeti u vlastiti život. Tako može riješiti neki problem ili dvojbu, a kod nekih pojedinaca ovaj proces može u potpunosti izostati. (Mikić, 2001).

6.3. Primjena filma u nastavi

Tijekom izobrazbe, učitelji razredne nastave susreću se s raznim predmetima i metodikama od kojih je svaka specifična, a zajedno imaju puno dodirnih točaka. Učenici se usmjeravaju prema osnovnim didaktičkim načelima: od jednostavnijega ka složenom, od bližega prema daljem, od konkretnoga prema apstraktnom (Mikić, 2001).

Nastava filma se najčešće odvija unutar programa hrvatskog jezika, u području medijske kulture. Sat filma također ima različite nastavne sadržaje, oblike i metode. Prilikom odabira nastavnih sadržaja treba uzeti u obzir dob i psihofizičko stanje učenika

te na temelju toga odabrati najprimjerenije sadržaje koje treba i metodički oblikovati. Nastavni sadržaji mogu se odnositi na filmska djela, filmske tehnike, filmske kritike, teoriju filma i slično.

Nastavni oblici koji se koriste prilikom sata na kojem se obrađuje film su frontalni, grupni, individualni i rad u parovima. Odabir nastavnih oblika koji će se koristiti na određenom satu ovisi o mišljenju učitelja, koji će od tih oblika dati najbolje rezultate. Frontalni rad pogodan je za projekciju filma. Ovim radom se djeluje na učenike na način da nakon odgledanog filma zajedno razgovaraju o njemu. Ukoliko jednom učeniku nešto u filmu promakne, drugi učenik to iznosi i međuosobno se nadopunjavaju. Grupni rad je zahvalan za problemski pristup filmu. Svaka grupa učenika dobije određeni istraživački zadatak koji po završetku filma moraju napraviti. Individualni oblik rada služi kako bi učenik mogao saznati više o filmu, istražiti nešto samostalno, pročitati nešto vezano uz film i slično. Rad u paru koristi se kako bi potaknuo na rad manje ambiciozne učenike. Zajedničkim radom učenici se više aktiviraju te mogu pismeno ili usmeno izvesti aktivnost ili prezentaciju zadatka vezanog u film, filmska izražajna sredstva i slično (Mikić, 2001).

Od nastavnih metoda koristi se metoda pokazivanja ili demonstracije koja obuhvaća projekcije filmova, pokazivanje fotografija, dija pozitiviva, predmeta vezanih uz film. Metoda razgovora, koja je ujedno i najzastupljenija nastavna metoda, pogoduje za raspravljački oblik razgovora o filmu. Postavlja se problem i ispituju se mogućnosti njegova rješenja i traži se zajednički odgovor. Metoda pisanja koristi se pri zapisivanju podataka o filmu ili kad učenici zapisuju odgovore na postavljena pitanja. Također učenici mogu pisati svoje dojmove, opisivati likove ili stvarati vlastite scenarije. Metoda čitanje je nastavna metoda koja obuhvaća čitanje filmskih scenarija, kritika, biografija i književnih djela koja su poslužila kao predložak za film. Metoda usmenog izlaganja je također korisna jer učenik svojim riječima može prepričavati sadržaj, opisivati likove, procijeniti uspješnost nekih filmskih sredstava i slično. Prednost treba dati kraćim usmenim monolozima. Metoda crtanja pomaže učeniku da svoj doživljaj filma izrazi crtanjem. Prije gledanja filma učenik može na temelju naslova nacrtati što očekuje od filma. U metodu praktičnih radova spada snimanje filma i filmska projekcija. Simuliranjem i glumljenjem učenicima se predočava proces snimanja, a ovime se djeluje na njihovu motivaciju (Mikić; 2001).

6.3.1. Obrada filma po nastavnim predmetima

Obrada filma na nastavi hrvatskog jezika obuhvaća obradu po određenim područjima predmeta. Tako je na satu jezičnog izražavanja moguće s učenicima, nakon odglednog filma, tražiti da se pojedini dijelovi filma usmeno ili pismeno opišu. Učenici mogu pisati sastavak u kojem opisuju scenu ili dio filma koji ih se najviše dojmio ili mogu osmisliti i opisati drugačiji završetak filma, onakav kakav bi oni željeli da bude. Usmenim opisivanjem određenih scena u filmu učenici se međusobno mogu nadopunjavati i uspoređivati dojmove kako je određena scena na njih utjecala. Nakon opisivanja slijedi pripovijedanje koje također spada pod jezično izražavanje. Učenici mogu pripovijedanjem prepričati radnju filma koji su zajedno gledali ili uz grupne zadatke da svaka skupina pogleda jedan film, svaka grupa ostalima prepričava radnju filma koji im je bio zadan za gledanje. Određeni dijalozi preuzeti iz filma mogu poslužiti za zadatak izražajnog čitanja. Zadatak također može biti da usporedbom filma i knjige učenici prepoznaju rečenice i dijelove koji su u filmu i knjizi isti te svatko od učenika čita ono što je pronašao.

Na satu medijske kulture učenici obrađuju sadržaj vezan uz animirani film. Prije gledanja filma svakom učeniku individualno (ili skupini učenika) se zadaje zadatak na što trebaju obratiti pažnju dok gledaju film. Nakon odgledanog filma učenici mogu komentirati ključne elemente filma. Boje koje prevladavaju, jednostavnost/složenost radnje, zvuk i pjesme koje su čuli u filmu, način na koji su predstavljeni likovi, konverzacija između likova. Također nakon odgledanog animiranog filma *Petar Pan (1953)* učenici mogu gledati i nastavak *Petar Pan (2002)* pa usporediti oba filma. Koliko su se razlikovala ili bila slična, koje elemente prepoznaju po kojima je specifičan animirani film i zašto je prikladniji za mlađe gledatelje. Nakon animiranog, učenici uče o igranom filmu. Igrani film je radnjom zahtjevniji od animiranog pa je iz tog razloga učenike potrebno bolje pripremiti za gledanje. Igrani film *Petar Pan (2003)* može poslužiti na ovom satu kako bi ga učenici mogli usporediti s prethodno odgledanim animiranim filmovima. Uz navodnje sličnosti i različitosti u primjeni boje i zvuka, važno je osvrnuti se i na dublju analizu likova i njihove međusobne odnose na koje nije toliko stavljen naglas u animiranim filmovima. U igranom filmu *Petar Pan (2003)* u fokusu je i odnos Petra i Wendy kojega je redatelj pokušao prikazati i s romantičnim

podtekstom. Učenici se mogu osvrnuti na to te komentirati zašto je njihov odnos kao takav izraženiji nego u animiranim filmovima, kakav odnos između Petra i Wendy bi oni željeli da je prikazan. Prilikom gledanja animiranog i igranog filma, važno je učenicima istaknuti razlike između te dvije vrste filmova, objasniti im na koji način takvi filmovi nastaju i dopustiti im da usporednom analizom filmova sami zaključuju. Medijska kultura također obuhvaća usporedbu filma s književnim djelom. Učenici raspodijeljeni u grupe dobiju jedan animirani ili igrani film koji će gledati i uspoređuju ga s knjigom *Petar Pan*. Prilikom prezentacije zadatka, važno je navesti sličnosti i različitosti filma i knjige u radnji, likovima i njihovim odnosima. Učenici također iskazuju svoj doživljaj književnog i filmskog djela.

Na satu književnosti učenici nakon što su upoznati s pričom o Petru Panu (kroz film i/ili knjigu) rade kratki igrokaz. Igrokaz može biti zamišljen na način da učenici odglume neku scenu iz filma ili da na temelju likova iz priče sami smisle određeni dijalog koji će odglumiti. Na satovima književnosti učenici također uče odnose među likovima te proučavaju pojedini lik, njegovo ponašanje i njegov govor. Svaki učenik pojedinačno može odabrati najdražeg lika iz filma te ga pismeno ili usmeno analizirati, stavljajući naglasak na njegovo ponašanje i karakteristike te način izražavanja ili specifične rečenice koje lik u određenim scenama upotrebljava. Učenici prilikom gledanja filma, na temelju ponašanja lika donose neki sud o njemu, prate odnose između likova i raspravljaju o njima. Pod područje književnosti spada i uvod, rasplet i zaplet u priči. Učenici mogu kroz zadatke prepoznati i razlikovati dijelove fabule. Na temelju prethodno pročitane knjige *Petar Pan* učenici prepoznaju dijelove fabule, a fabulu na isti način mogu analizirati po dijelovima u odgledanom filmu.

Na satu likovne kulture učenici mogu u uvodnom dijelu sata pogledati određene scene iz igranog filma *Pan (2015)* te komentirati i raspravljati o bojama koje u određenim scenama prevladavaju. Usporedbom određenih scena uočava se razlika u primjeni boja jer na početku filma, dok gledatelji prate Petrov život u sirotištu, boje koje prevladavaju su tmurne, hladne i tamne. U scenama koje prikazuju Nigdjezemsku i život domorodaca prevladavaju tople, jarke i šarene boje. Prilikom gledanja spomenutih scena, učenici uspoređuju izraženost boja i na temelju te usporedbe uče i izrađuju sliku kontrast svjetlo – tamno ili kontrast toplo – hladno.

Područje likovne kulture koje je primjereno za uvođenje filma u nastavu je i ploha – likovi i slika u pokretu. Učenici prilikom obrade ove teme uče o crtanom filmu i televizijskoj slici. Važno je da nauče prepoznati animirani crtani film kao niz slika u pokretu. Nakon odgledanog dijela animiranog filma *Petar Pan (1953)* učenici kao zadatak mogu raditi vlastiti kratki isječak iz crtanog filma na način da na nekoliko praznih papirića nacrtaju omiljenog lika iz filma stvarajući njegovu kretnju.

7. CRTANI ANIMIRANI FILM

Animirani film ima najmanje sadržajnih i izražajnih dodirnih točaka sa zbiljom. On je granično područje između filmske i likovne umjetnosti. To je filmski rod gdje se likovni elementi oživljavaju uz pomoć filmskih tehnika (Mikić, 2001).

„Animirani film je zajednički naziv za brojne vrste filmova (crtane, lutkarske, kolažne, filmove s animiranim predmetima i sl.) koji nastaju uzastopnim snimanjem pojedinačnih sličica (tehnika snimanja „sličica po sličicu“), a koje kasnije bivaju oživljene tehnikom filmske projekcije. Tada se stvara iluzija pokreta, nastaje život iz neživoga.“ (Mikić, 2001: 111).

7.1. Petar Pan (1953)

Crtani animirani film *Petar Pan* (*Peter Pan*) iz 1953. godine je fantastični, avanturistički film čiji je producent Walt Disney, a temeljen je na knjizi *Petar Pan* Jamesa Matthewa Barrija. Film je izašao 5. veljače 1953. a nakon njega je uslijedio nastavak *Petar Pan 2002. (Return to Neverland)*.

7.1.1. Radnja filma

Mjesto radnje je London gdje pratimo zbivanja jedne večeri u kući obitelji Darling, kada se gospođa i gospodin Darling spremaju i odlaze na večeru. Te noći u sobu ulijeću Petar Pan i vila Zvončica koji upoznaju Wendy, Johna i Michaela te svi zajedno odlaze u Nigdjezemsku. Na otoku ih čekaju pirati, najpoznatiji među njima kapetan Kuka, željni osvete zbog borbe s Petrom u kojoj je kapetan izgubio ruku. Na otoku također žive i Izgubljeni dječaci, Indijanci i sirene. Prilikom posjeta sirenskoj laguni, Petar i Wendy vide kako Kuka i Smee u čamcu prevoze Tigricu Lili na stijenu gdje je planiraju ostaviti ako ne otkrije skrovište Petra i Izgubljenih dječaka. Oni je uspjevaju spasiti. Zli Kuka otima Zvončicu kako bi otkrio skrovište dječaka, u kojem se sada nalazi samo Petar jer je Wendy zajedno s braćom i Izgubljenim dječacima odlučila da je vrijeme da se vrate kući. Pirati ih otimaju i odvođe na brod. Kuka u Petrovo skrovište stavlja poklon (bombu), ali u zadnji čas dolazi Zvončica kako bi spasila Petra. Petar odlazi na brod osloboditi svoje prijatelje i obračunati se s Kukom kojeg u konačnici uspješno pobjeđuje. Djeca se nakon borbe, brodom vraćaju u London. U

završnoj sceni roditelji se s večere vraćaju u kuću i nalaze Wendy koja spava pokraj otvorenog prozora te Johna i Michaela u svojim krevetima. Wendy im priča doživljaje i avanture iz Nigdjezemske te kroz prozor ugledaju obris mističnog broda kako plovi na mjesecini, a gospodin Darling prepozna brod koji je davno prije, u svom djetinjstvu, vidio.

7.1.2. Likovi

Petar Pan je dječak koji ne želi odrasti, živi u Nigdjezskoj. Vođa je Izgubljenih dječaka. Voli naređivati i ponekad se čini da nema empatije (smijao se kad su sirene bile okrutne prema Wendy), a ponekad je emotivan (želi spasiti Tigricu Lili, brine se za Zvončicu). Mudar je i domišljat te svaki put uspješno nadmudruje Kuku.

Zvončica je vila, Petrova prijateljica. Prilikom prikaza prve scene lika Zvončice uočava se njezina taština, ali i doza nesigurnosti dok promatra svoj odraz u ogledalu. Ljubomorna je na odnos Petra i Wendy te pokušava raznim spletkama taj odnos pokvariti (naređuje Izgubljenim dječacima da ustrijele „pticu Wendy“). Požrtvovna je jer spašava Petra i pod cijenu vlatitog života.

Wendy Darling neiskvarena je i dobra. Svima voli ugađati i pomagati. Zrelija je od ostalih likova pa je njena uloga interpretirana kroz ulogu „majke“. Brine se o Izgubljenim dječacima i svojoj braći. Shvaća važnost odrastanja i suočavanja sa stvarnim životom, zato nakon avantura doživljenih u Nigdjezskoj, ipak odlučuje vratiti se kući svojim roditeljima i odrasti.

John Darling je Wendyin i Michaelov brat. Ima otprilike 8 godina. Pristojan, poštuje pravila dobrog ponašanja i ponaša se zrelije od ostalih dječaka.

Michael Darling je najmlađe dijete u obitelji. Ima otprilike 4 godine. Zaigran je i emotivan.

George Darling je Wendyin, Johnov i Michaelov otac. Njegov lik je vrlo dramatičan, u nekim scenama strog i autoritativan, ali neiskvaren. Smatra da je vrijeme da Wendy odraste. Najčešće je prikazan kao poslovan i ozbiljan čovjek koji drži do svojih stavova i principa.

Mary Darling je majka u obitelji. Ljupka, draga i dobra. Voli svoju djecu i muža. Voli ugađati drugima. Blaga je i brižna.

Kapetan Kuka je kapetan gusarskog broda Jolly Roger, želi se osvetiti Petru jer je u borbi s njim ostao bez ruke koju je pojeo krokodil. Krokodil je jedino čega se Kuka boji, a inače je prikazan kao hrabar i neustrašiv. Svi pirati slušaju njegove naredbe i imaju strahopoštovanje prema njemu.

Gospodin Smee, kapetanova desna ruka. U prikazu njegova lika prisutna je i emocionalna strana (plače kada sluša Wendynu priču o majci).

Izgubljeni dječaci: Toothless, Curly, Nibs, Twins i Slightly. Dječaci koji žive u skrovištima u Nigdjezemskoj. Avanturističkog su duha, djetinjasti i pozitivni likovi. Slušaju Petra Pana kojem su podređeni.

Indijanci su u filmu prikazani kao „divljaci“ koji zarobe Izgubljene dječake jer misle da su oni zaslužni za otmicu Tigrice Lili. Poštuju svoju kulturu i običaje.

Sirene su prikazane kao lijepa stvorenja koja žive u Sirenskoj laguni gdje provode dane češljajući svoju kosu i igrajući se. Vole Petra, ali su ljubomorne na Wendy i neljubazne prema njoj. Boje se kapetana Kuke.

U uvodnom dijelu filma kratko se pojavljuje i lik pripovjedača koji gledatelje uvodi u radnju.

7.1.3. Filmska izražajna sredstva

Film obiluje prikazima likova kroz krupni plan čime se snažno djeluje na gledateljev doživljaj lika. Mlađi gledatelji tako stvaraju vlastiti stav o liku. Djeca se tako prilikom gledanja filma lakše fokusiraju na ono što se prikazuje, npr. emotivno stanje lika; kao što je prikazano na slici 1. Prilikom korištenja krupnog plana, fokus se stavlja na lika, a u pozadini najčešće nije prikazano ništa kako to ne bi odvlačilo djetetovu pozornost.

Krupni plan u filmu ima poseban utjecaj na djecu koja se na taj način upoznaju s likom te donose zaključak o njemu, tj. zauzimaju pozitivan ili negativan stav (Mikić, 2001).

Slika 1. Prikaz lika vile Zvončice u krupnom planu. Stavljanje fokusa na njezine emocije, tj. ljutnju.

7.1.3.1. Boja

U filmu prevladavaju jarke boje, naročito u prikazima Nigdjezemske. Time se stvara dojam kako je Nigdjezemska lijepo, privlačno i zabavno mjesto.

Boja je i nositelj ugođaja, što se ostvaruje harmonijom ili disharmonijom boja (Mikić, 2001).

Tako u dramatičnim scenama u kojima se nagovještava strah i uzbuđenje, boje prelaze u tamnije (otmica Zvončice, otmica Tigrice Lili). Nad vedro nebo se nadviju mračni oblaci koji jačaju dramatičnost scene koja slijedi. Prikazi scena u kojima se pojavljuju gusari su najčešće tamnijih boja, dok scene u kojima je prikazan život dječaka su svjetlije i vedrih boja. Nakon završne borbe s piratima iznova se sve razvedrava i oživljuje bojama. Zvončica „pozlaćuje“ brod svojom vilnskom prašinom te se tim intenzitetom boja prikazuje pobjeda dobra nad zlim.

7.1.3.2. Zvuk

„Ugođaj, raspoloženje, napetost i iščekivanje postiže se isključivo zvukovima.“ (Mikić, 2001: 58).

Upotreba glazbe u filmu može imati velik utjecaj na dječju publiku koja film prvo doživljava na emocionalnom planu. Glazba koja je skladna s filmskim prizorima stvara ugođaj koji tim prizorima daje snažnu emocionalnu obojenost (Mikić, 2001).

Kroz cijeli film zvuk je imao veliku ulogu. U prikazima napetih scena, postepeno bi se i zvuk pojačavao i dodavao dramatičnost. U film su uključene i pjesme

koje se pjevaju prilikom prikaza nekih bitnih događaja (let iz kuće obitelji Darling, prikaz gusarskog života, ples Indijanaca, približavanje krokodila u kojem kuca sat). Frank Churchill napisao je nekoliko pjesama za film 1940-ih, a upotrijebio ih je Charles Walcott. Kada je nastavljen rad na filmu koji je trebao uskoro biti prikazan, Eliot Daniel sastavio je popis pjesama koje će biti u filmu. Tako sastavljena verzija pjesama nije prvotno zaživjela jer se u to vrijeme prekinulo s radnjom na filmu, a konačnu listu otpjevanih pjesama i odsviranih melodija sastavljali su Sammy Cahn i Sammy Fain. Neke od pjesama su: *You can fly*, *The second star to the right*, *A pirate's life*, *Following the leader*.

7.1.4. Usporedba filma Petar Pan (1953) i knjige

Film *Petar Pan* iz 1953. godine sniman je prema motivima iz knjige *Petar Pan* J.M. Barriea, ali u radnji postoje određena odstupanja od klasične priče.

7.1.4.1. Sličnosti filma Petar Pan (1953) i knjige

Uvodni dio filma, prikaz života obitelji Darling, prati prikaz njihovog života opisan u knjizi te u fabuli ne postoji razlika između knjige i filma.

Vanjski (fizički) opisi likova i njihove osobnosti također su jednaki u filmu i u knjizi. Lik Petra u knjizi je također vrlo umišljen i tašt: „Bolna srca moramo priznati da je ta Petrova taština zapravo bila jedna od njegovih naprimjetnijih osobina. Želimo li biti iskreni do kraja, moramo reći da nikada nije bilo umišljenijeg dječaka.“ (Barrie, 2015: 38).

Lik Zvončice vrlo je vjerodostojno prikazan u filmu s obzirom na opis lika naveden u knjizi, a u knjizi je i obrazložena njezina emotivna strana: „Zvončica nije bila sasvim zločesta, ili, bolje rečeno, bila je sasvim zločesta u ovom trenutku, ali je, s druge strane, katkad bila sasvim dobra. Vile moraju biti ili jedno ili drugo, jer su tako malene da imaju mjesta za samo jedan osjećaj u jednom trenutku.“ (Barrie, 2015: 68).

„Bila je to djevojčica zvana Zvončica, prekrasno odjevena u haljinu od suhog lista, uredna kroja s dubokim četvrtastim izrezom, koja je izvrsno pristajala njezinu tjelešcu. Bila je malo sklona zaokrugljivanju.“ (Barrie, 2015: 35).

Kapetan Kuka: „Vanjština mu je bila mrtvačka i tamnopuska, a kosa imala dugačke uvojke, koji su s određene udaljenosti izgledali kao crne svijeće, te su njegovu lijepu

licu davale osobito prijeteći izraz. Oči su mu bile plave poput različka, ispunjene nekakvom dubokom sjetom, osim kad bi zario svoju kuku u nekoga, tada bi se u njima pojavile dvije crvene točke i zastrašujuće zasjale.“ (Barrie, 2015: 73).

Fabula u knjizi vrlo je slična radnji u filmu. Avanture koje djeca proživljavaju iste su kao i likovi koje pritom susreću pa tako nailaze na gusare, Indijance, Izgubljene dječake i sirene.

7.1.4.2. Različitosti filma Petar Pan (1953) i knjige

U knjizi se saznaje puno više o Petru Panu, njegovom životu prije dolaska u Nigdjezemsku gdje se objašnjava kako je Petar pobjegao nakon što je čuo svoje roditelje kako planiraju njegov život nakon što odraste, što u filmu nije objašnjeno.

Film je prilagođen djeci i mlađim uzrastima pa su tako i neke scene promijenjene na način da se prikazu primjenjenije djeci. Tako je sama završna borba između Kuke i Petra prikazana drugačije. Dok u knjizi Kuka umire, u filmu njegova priča završava dok on pokušava pobjeći krokodilu koji ga lovi prema pučini.

Scena u filmu koja prikazuje otmicu Tigrice Lili snimljena je tako da su u čamcu prikazani Smee i Kuka koji zarobljenu Lili odvođe na hrid, a u knjizi je ista scena opisana drugačije: „Bio je to gusarski čamac u kojemu su bile tri osobe: Smee i Stareky, a treća, zarobljena osoba, bila je nitko drugi nego Tigrasti Ljiljan. Ruke i noge bile su joj svezane i znala je kakva je sudbina čeka. Ostavit će je na hridi i pustiti da se utopi.“ (Barrie: 2015: 114). Uz male izmjene, rasplet svih događaja je vrlo sličan.

Iako u filmu ne postoji, u knjizi je uveden i lik Lize, pomoćnice obitelji Darling: „U svojoj dugoj suknji i sa služinskom kapom bila je majušna poput patuljčice, premda se, kada su je zaposlili, zarekla da se nikada više neće ponašati poput djeteta.“ (Barrie, 2015: 12).

Jedna od najvećih razlika između knjige i filma je ta što u filmu odlazak u Nigdjezemsku, sve avanture proživljene tamo i sam povratak djece u London traje jednu večer. U završnoj sceni gdje su prikazani gospodin i gospođa Darling kako se vraćaju u kuću, djeca već spavaju u svojim krevetima i Wendy je pokraj prozora. Dok je u knjizi zapravo dadilja, pas Nana, odigrala ulogu u tome da roditelji požure kući spriječiti svoju djecu da odlete s Petrom, ali su stigli prekasno: „Hoće li stići do dječje sobe na vrijeme? Ako stignu, bit će to izvrsno, a svi mi ispustit ćemo uzdah olakšanja, ali onda ništa od

ove priče.“ „Gospodin i gospođa Darling i Nana u sobu su uletjeli prekasno. Ptičice su odletjele.“ (Barrie, 2015: 52).

Let do Nigdjezemske opisan u knjizi koji govori o vremenskom trajanju: „Trebali su im mnogi mjeseci da stignu, a pritom su, štoviše, išli poprilično ravno cijelo vrijeme.“ (Barrie, 2015: 60).

Velika razlika između filma i knjige je u cijelom završnom prikazu. Gospodin i gospođa Darling (u knjizi) strašno su tugovali zbog odlaska djece i cijelo vrijeme su se nadali njihovom povratku. Opis Georgea Darlinga u završnom dijelu knjige: „Imao je plemenit osjećaj za pravdu i lavovsku hrabrost učiniti ono što mu se čini ispravno, i pošto je pažljivo o svemu razmislio nakon što su djeca pobjegla, spustio se na sve četiri i upuzao u pseću kućicu. Gorko se kajući, zakleo se da neće izaći iz kućice dok se djeca ne vrate.“ (Barrie, 2015: 209).

Također, Izgubljeni dječaci koji u filmu nastavljaju ploviti brodom nakon što se Wendy, John i Michael vrate doma, u knjizi ostaju živjeti u Londonu s obitelji Darling: „Naravno, svi su dječaci krenuli u školu.“ „Tužno je što moramo reći da su postupno izgubili sposobnost letenja. Manjak prakse, govorili bi, ali je to zapravo značilo da više ne vjeruju.“ (Barrie, 2015: 223).

7.1.5. Zaključno o filmu *Petar Pan* (1953)

Film *Petar Pan* iz 1953. godine ne ulazi preduboko u analizu likova, već najčešće ostaje na površini pri karakterizaciji, premda su vanjski opisi likova usklađeni. U knjizi se puno dublje objašnjavaju neke situacije pa i sami likovi i njihove reakcije. Uz mnoge razlike u samoj radnji između filma i knjige, velika je razlika i u tome što knjiga navodi čitatelja da se puno bolje poistovjeti s likovima i da bolje prouči problematiku koja je zastupljena kroz cijelu knjigu. Odrastanje i strah od odrastanja, ali i žalost radi spoznaje da se nikada neće prilagoditi, Petar Pan doživljava u trenutku opisanom u knjizi kada se djeca vrate kući, dok proučava veselje i radost u obitelji Darling: „Nikada nije bilo dražesnijeg prizora, ali nitko ga nije mogao vidjeti osim jednog malog dječaka koji je virio kroz prozor. On je već u životu doživio toliko nebrojenih lijepih trenutaka o kojima druga djeca ništa nisu mogla znati, ali sada je gledao kroz prozor u jedinu radost koja će mu zauvijek ostati nedostupna.“ (Barrie, 2015: 217). Film je primjereniji djeci mlađe dobi dok je knjiga zbog detaljnijih i

„nemilosrdnijih“ opisa nekih radnji, karakterizacije likova i dubljih analiza primjerena i odraslama.

7.1.6. Osvrti i kritike na film Petar Pan (1953)

„U potpunosti zabavan i privlačan rad u definiranim granicama Disney stila. Boje su također uzbudljivije, a tehničke značajke posla, kao što je sinkronizacija glasova s animacijom usana, vrlo su dobre.“ Bosley Crowther, *The New York Times*.

„Prisutna je Disneyeva navika depersonalizacije pri stavljanju različitih timova u vodstvo u različitim sekcijama priče. A radi toga svega rad rangira od jednostavnog/nezanimljivog (animacija Petra Pana) do zabavnog (Kuka i krokodil).“ Dave Kehr, *Chicago Reader*.

7.2. Petar Pan (2002)

Petar Pan (Return to Neverland) je crtani animirani film iz 2002. godine. Film se ubraja u fantastično avanturistički žanr, a producent filma je Walt Disney. *Petar Pan* iz 2002. godine nastavak je filma *Petar Pan* iz 1953. godine.

7.2.1. Radnja

U uvodnoj sceni prikazan je rastanak Wendy i Petra još iz doba dok je Wendy bila mlada i putovala s njim u Nigdjezemu. Zatim je prikazana Wendy u odrasloj dobi, u ulozi majke i supruge koja ima kćer Jane i mlađeg sina Daniela, te muža Edwarda. Mjesto radnje je London, u doba dok su muškarci odlazili u rat. Wendy svojoj djeci priča priče o Petru Panu i pustolovinama koje je s njim proživjela i dok Daniel sa zanimanjem sluša i voli te priče, Jane ne vjeruje u njih. Jedne noći kroz prozor u Janeinu sobu ulaze kapetan Kuka i gusari te je otimaju misleći da je to Wendy. Na brodu stižu u Nigdjezemu, ali Petar Pan ju spašava te vodi Izgubljenim dječacima. Petar saznaje da Jane Wendyna kćer te joj priča doživljaje koje je proživio s njezinom majkom, a Jane želi što prije otići kući jer joj se ne sviđa život u Nigdjezemoj i ne vjeruje „u čuda“. Posvađa se s Petrom i Izgubljenim dječacima te zato što ne vjeruje u vile uspije ugaziti svjetlo vile Zvončice koja se iz tog razloga razboljeva. U šumi nailazi na kapetana Kuku koji joj daje zviždaljku koju mora upotrijebiti kada pronađe blago koje je Petar ukrao s njegovog broda. Spletom okolnosti Jane se pomiri s Petrom i Izgubljenim dječacima i

pronalazi spomenuto blago, ali odlučuje ne reći to kapetanu Kuki. Netko od Izgubljenih dječaka zazviždi u zviždaljku te gusari dolaze i otimaju Petra i dječake na brod. Jane spašava Zvončicu te zajedno odlaze spasiti dječake. Završetak je sretan kao i u prvom djelu. Petar prati Jane natrag u London te se tamo susreće s odraslom Wendy. Edward se vraća iz rata.

7.2.2. Likovi

Jane je jedna od glavnih likova u filmu; Wendyna kćer. Zbog situacije u kojoj odrasta (ratno doba) djeluje zrelo i ozbiljno. Ne vjeruje u priče o Nigdjezemskoj i Petru Panu. Razumna je. Iako upoznaje Petra i ostale u Nigdjezemskoj i dalje odbija ostati tamo i zabavljati se. Smatra da su to gluposti i zbog svog nevjerovanja povrijedi vilu Zvončicu. Tek kada odluči zabaviti se i dopustiti Izgubljenim dječacima i Petru da joj pokažu kako čuda stvarno postoje, ona uspijeva osloboditi svoju maštu i napokon poletjeti.

Daniel je Janein mlađi brat. Voli slušati priče o Petru Panu i igrati se.

Petar Pan je također glavni lik u filmu. On je bezrbižan dječak koji ne želi odrasti. Živi u Nigdjezemskoj i dane provodi u igri i druženju s Izgubljenim dječacima. Voli avanture i borbe s gusarima. Hrabar je i domišljat i zato uvijek uspijeva nadmudriti svoje neprijatelje. Vanjski izgled mu je identičan kao i u prvom filmu *Petar Pan* (1953).

Wendy je u ovom filmu prikazana u ulozi majke i supruge. Rado se prisjeća mladosti i doživljaja koje je proživjela u Nigdjezemskoj. Brižna je i dobra. Svojoj djeci rado priča priče o Petru Panu i sudjeluje u igrama s njima.

Edward je Wendyn muž i Janein i Danielov otac. Njegov lik prikazan je samo kratko u uvodnoj i završnoj sceni te nije previše okarakteriziran. Pretpostavlja se da je dobar otac i suprug jer ga djeca i žena vole i nestrpljivo čekaju njegov povratak.

Svi ostali likovi koji se pojavljuju u ovom filmu isti su kao i u prvom filmu *Petar Pan*. Pa su tako gusari prikazani sa istim karakteristikama i fizičkim izgledom.

Kapetan Kuka je najstrašniji među njima, vođa posade i kapetan broda Jolly Rogers. Manipulativan, smišlja zle planove kako bi ostvario svoj cilj, ali u konačnici biva poražen od strane Petra i njegovih prijatelja.

7.2.3. Filmska izražajna sredstva

Zanimljivost i specifičnost snimanja vidljiva je u sceni u kojoj gusari otimaju Jane i na brodu je odvođe u Nigdjezemsku. Ta scena prikazana je kao „kaleidoskopan“ prikaz u kojemu se boje, likovi i zvukovi miješaju te gledatelju stvaraju konfuziju, kao što prikazuje slika 2.

Slika 2. „Kaleidoskopan“ prikaz putovanja u Nigdjezemsku.

7.2.3.1. Boja

Kao i u prvom filmu *Petar Pan* iz 1953. godine, tako su i u ovom nastavku dominantne boje korištene u filmu žarke i vedre. Prilikom prikaza scena Nigdjezemske, prevladavaju šarene, jarke boje koje cijeli otok prikazuju na vrlo zanimljiv način te očaravaju gledatelja. U uvodnom dijelu filma koji prikazuje London u ratno doba, scene su tamne, mračne i boje koje prevladavaju su također takve. U napetim scenama postupno dolazi do prelaska boja iz vedrijih i svjetlijih u tamnije, ali također se prilikom sretnih raspleta boje razvedravaju.

7.2.3.2. Zvuk

Pjesme zastupljene u prvom filmu također se ponavljaju. Za odabir pjesama i zvukova korištenih pri snimanju ovog filma zaslužan je Joel McNeely. Neke od pjesama su: *Do you believe in magic?*, *Second star to the right*, *Meet the Lost boys*, *Flying home*. Zvukom i pjesmama su popraćene neke od glavnih scena u filmu. Pravilnom uporabom zvuka u filmu, djeci se prenose emocije koje ih „pripremaju“ za

određenu scenu. Ukoliko se kroz zvuk u filmu želi izraziti napetost, djeca prepoznaju da slijedi neka scena borbe ili da će se nešto napeto dogoditi.

7.2.4. Usporedba filma Petra Pan (2002) i knjige

Iako je ovaj film sniman kao nastavak Petra Pana i radnja se odnosi na vrijeme nakon radnje u knjizi, postoje određeni dijelovi koji se mogu usporediti.

Razlika između filma i knjige je u tome što je u knjizi napisano kako Petar Pan dolazi u posjet Wendy i njezinu kćer vodi u Nigdjezemsku, a zatim i Janeinu kćer Margaret, ali nije spomenut Wendyin sin Daniel: „Jane je sada obična odrasla žena i ima kćer koja se zove Margaret. Za svako proljetno pospremanje, osim kada zaboravi, Petar dolazi po Margaret i vodi je u Nigdjezemsku.“ (Barrie, 2015: 234). U filmu Wendy ima kćer Jane i sina Daniela, a po Jane ne dolazi Petar, već je otimaju gusari.

Također, u knjizi, Jane voli slušati priče o Petru i pustolovinama iz Nigdjezemske: „Voljela je slušati o Petru, a Wendy joj je ispričala sve čega se mogla sjetiti, u istoj onoj sobi u kojoj se dogodio čuveni let.“ (Barrie, 2015: 226), a u filmu Jane ne voli slušati te priče, ne vjeruje „u čuda“.

7.2.5. Usporedba prvog filma i nastavka

S obzirom da je *Petar Pan* iz 2002. godine (*Return to Neverland*) nastavak prvog filma o *Petru Panu*, (*Peter Pan* 1953) u ovom poglavlju napraviti će se kratka usporedba ta dva filma. Likovi koji se prikazuju u oba navedena filma imaju iste unutarnje i vanjske karakteristike. Jedan i drugi film slično su snimani, a neki detalji su različiti. Dok u prvom filmu Kapetan Kuka strahuje od krokodila, u drugom filmu isti strah mu predstavlja hobotnica. Time je i scena nakon završne borbe Petra i Kuke prikazana slično; u prvom filmu krokodil nastavlja loviti Kuku i gusare prema pučini, a u drugom na isti način to čini hobotnica.

Kao što je već spomenuto u radu, filmskim izražajnim sredstvima, bojom i zvukom, jednako se utjecalo na snimanje pojedinih scena i prikaza. Neke od navedenih pjesama se ponavljaju u oba filma.

7.2.6. Zaključno o filmu Petar Pan (2002)

Petar Pan (Return to Neverland) crtani je film za djecu i mlađu populaciju. Radnja i karakterizacija likova nisu dublje analizirani u filmu niti je razrađena problematika koje se James Matthew Barrie više puta dotaknuo u knjizi. Budući da je film rađen za djecu, nije se mogla dobro prenijeti pouka kojom se u fokus stavlja djetinjstvo koje pisac smatra najljepšim razdobljem čovjekova života. Kroz Janein lik, pokušalo se ukazati na važnost maštanja, ali nedovoljno da se gledatelj uspije povezati s likom ili da shvati da ponekad životne probleme treba staviti sa strane i prepustiti se bezbrižnosti.

7.2.7. Osvrti i kritike na film Petar Pan (2002)

„Ovaj nastavak toliko je sličan Disney-evom klasiku iz 1953. na način da ostavlja žudnju i za starenjem Petra. Poruka dolazi tako glasno kao zvonjenje Tinkova zvona: Nikad niste prestari da biste bili razigrani. Film ima osjećaj stare škole, unatoč korištenju digitalne animacije pomiješane s tradicionalnim stilom.“ Claudia Puig; USA Today.

„Ovo je zadovoljavajuća, zagarantirana zabava koja je napravljena za djecu mlađu od 10 godina, posebno za djevojčice i osnaživanje njihove mašte. Radnja je predvidljiva i slikovita, boje su prigušene, glazba zaboravljiva. Budući da je fokus na skeptičnoj Jane, Peterov lik ostaje nedorečen i nerazvijen.“ Edward Guthmann; San Francisco Chronicle.

8. IGRANI FILM

Narativni film je vrsta igranog filma zato što ga obilježava postojanje priče i likova (glumaca). Prikazuju se njihovi međuljudski odnosi, njihov odnos prema prirodi ili društvu. Igrani film najčešće je proizvod mašte čiji tragovi prije snimanja ostaju zabilježeni u scenariju i u knjizi snimanja, a manje se oslanja na zbilju, iako ni to nije isključeno. U igranom filmu se nešto „igra“, glumi, „namješta“ za potrebe filma i filmske priče (Mikić, 2001).

8.1. Kuka (1991)

Kuka (Hook) je fantastično avanturistički film koji je režirao Steven Spielberg, a napisao James V. Hart i Malia Scotch Marmo. Poznatiji glumci koji se pojavljuju u filmu su Robin Williams (Petar Pan), Julia Roberts (Zvončica), Dustin Hoffman (Kapetan Kuka), Maggie Smith (Wendy). Film je napravljen kao nastavak klasične priče o Petru Panu i fokusiran je na Petra koji živi sasvim običnim životom kao odrastao, zaposlen čovjek sa suprugom i djecom, dok mu jedne večeri kapetan Kuka ne odvodi djecu u Nigdjezemsku.

8.1.1. Radnja

Film započinje prikazom školskog igrokaza o Petru Panu u kojem glumi djevojčica Maggie, dok je njezin brat Jack, majka Moira i otac Petar gledaju u publici. Radnja prati obitelj Banning kako odlaze u London u posjet Wendy, Moirinoj baki i prabaki Maggie i Jacka. Wendy prauuncima priča priče o Petru Panu te ih potiče na maštanje i vjerovanje u čuda. Nakon što Wendy, Petar i Moira izađu na večeru, u kuću dolazi kapetan Kuka koji otima Jacka i Maggie te ih odvodi u Nigdjezemsku. Zatečena novonastalom situacijom nakon povratka kući, Wendy bezuspješno pokušava objasniti Petru da je on Petar Pan i pokušava mu pomoći da se prisjeti svog djetinjstva i života u Nigdjezskoj i svih pustolovina koje je proživio prije nego što se zaljubio u Moiru. U pokušaju da se prisjeti svoje prošlosti, Petru pomaže i vila Zvončica koja dolazi po njega u London i vodi ga u Nigdjezemsku. Tamo se susreću s kapetanom Kukom koji im daje tri dana da se Petar Pan prisjeti svega i pripremi za konačni obračun s njim kako bi spasio svoju djecu. Dok Zvončica zajedno s Izgubljenim dječacima priprema Petra za

borbu, Kuka se sprijateljuje s Petrovim sinom Jackom. U toku igre s Izgubljenim dječacima, Petru se vraćaju sjećanja te uspijeva pronaći i zadržati lijepu misao koja mu je potrebna kako bi mogao letjeti. Petar odlazi na brod boriti se s Kukom i spasiti svoju djecu, a u pomoć mu pristižu i Izgubljeni dječaci. U borbi Kuka smrtno ranjava Rufia, ali na kraju biva poražen od Petra Pana i završi u ustima velike skulpture krokodila koja ga proguta. Petar s djecom leti prema kući te se u završnoj sceni budi ispod kipa Petra Pana u Kensington parku, dok pored njega prolazi čistač ulice koji izgleda kao gospodin Smee. Petar se vraća kući svojoj obitelji gdje zajedno s djecom prepričava doživljaje koje su proživljeli u Nigdjezemskoj.

8.1.2. Likovi

Petar Pan/Petar Banning je glavni lik u ovome filmu; otac Jacka i Maggie. Preokupiran poslom i nema vremena za obitelj. U filmu prikazan kao zaposlen čovjek koji zanemaruje svoju suprugu i djecu i izričito je fokusiran samo na posao. Potrebna mu je pomoć da se prisjeti da je on zapravo Petar Pan o kojemu se pričaju priče i potrebna mu je priprema kako bi se mogao boriti s Kukom te spasiti svoju djecu. Izgubio je vjeru u čuda, zaboravio je maštati pa pripreme u kojima sudjeluje kako bi bio spreman za borbu, u njemu izazivaju velik napor i trud i dugo vremena mu treba dok ne povрати dječji dio sebe i dok se ne prisjeti svoje prošlosti.

Moira je Wendyina unuka, majka Jacka i Maggie. Brižna i dobra. Njezin lik nije previše okarakteriziran u filmu, ali prikazana je kao dobra supruga i dobra majka. Svjesna je da zbog opterećenosti njezina supruga poslom, njegov odnos s djecom trpi pa mu pokušava ukazati na to da je vrijeme da se više posveti svojoj obitelji. Djeci pruža utjehu i trudi se biti uz njih.

Wendy je Moirina baka. Pokušava pomoći Petru da se prisjeti svoje prošlosti.

Zvončica pomaže Petru da se pripremi za borbu s Kukom. U ovom filmu više je prikazana kao zrelija žena nego kao ljubomorna vila. Poštena je, draga, odana.

Izgubljeni dječaci su okarakterizirani kao i u prethodnim filmovima, a novi vođa im je Rufio koji je s Petrom Panom u konfliktu, ali se kasnije udruže u borbi na brodu. Budući da je film *Pan* sniman u novije doba, aktivnosti koje dječaci rade u slobodno vrijeme također su modrenizirane. Tako se najčešće mogu vidjeti moderne rampe za vožnju skateboarda, žičare kojima se dječaci prevoze s jednog mjesta na drugo i slično.

Čak su i izgledi dječaka osuvremenjeni, pa tako Rufio ima frizuru podignutu u zrak s crvenim pramenovima, a nosi i kožnu odjeću. Ostali dječaci također su modernije odjeveni nego u originalnoj priči.

Kapetan Kuka je vanjskom i unutarnjom karakterizacijom lika isti kao i u prethodnim filmovima i knjizi. U ovom filmu, liku kapetana je dodana još i osobina koja na gledatelje ostavlja pozitivan dojam. Naime, vidjevši da je Petar odrastao, da ne može više letjeti, da ne može ništa što je mogao prije, kapetan biva razočaran. Ovime se želi pokazati kako njemu nije ponestalo mašte i kako i dalje vjeruje u čarolije. Iako je njegov lik uvijek prikazan kao negativan, ovime se prikazuje i njegova kreativna crta osobnosti i dio karaktera koji je zadržao u sebi. Također, pokazuje empatiju prema Jacku i suosjeća s njim jer se Jack osjeća zanemareno od strane oca. Iako tako, želi ga pridobiti na manipulativan način, ovime dokazuje da je inteligentan, ali i osjećajan jer u mnogim scenama zbog Jacka osjeća ponos i sreću kao da je Jack uistinu njegov vlastiti sin. U ovom filmu, kao i prethodno navednima i kao i u knjizi, kapetan Kuka drži do pravila dobrog ponašanja pa odlučuje biti pravedan i daje Zvončici tri dana da dovede Petra Pana u formu kako bi se mogli boriti pošteno.

Jack i Maggie su Petrova i Moirina djeca. Jack se osjeća zapostavljeno od strane oca i to dovodi do njegove privrženosti kapetanu Kuki. Kapetan mu u određenim trenucima mijenja oca i Jack to spremno prihvaća. Kasnije oprašta svom ocu, a on mu obećaje da ga više neće zanemarivati. Za razliku od Jacka, Maggie oduvijek vjeruje da će ih njihov otac spasiti i ne odustaje od njega. Svjesna je da zbog prezaposlenosti otac nije uvijek mogao provoditi vrijeme s njima, ali uvjeren je kako će se to promijeniti.

8.1.3. Filmska izražajna sredstva

U filmu *Kuka* specifičan je retrospektivni prikaz scena dok se Petar prisjeća svoje prošlosti i djetinjstva. Te scene nadovezuju se jedna na drugu i prate tijek Petrova odrastanja od trenutka kad je napustio svoju obitelj. Ovaj prikaz pomaže gledateljima da povežu prijašnju radnju i bolje shvate i upotpune kompletnu priču. Prisjećajući se svoje prošlosti, Petru se nižu sjećanja i slike u glavi koje prikazuju njegovu majku, njegov život od najranijih dana, njegovo upoznavanje s Wendy, Johom i Michaelom i njihove pustolovine.

8.1.3.1. Boja

Boja je svakako jedan bitan element filmskog jezika i gledatelj uočava da se njome nešto želi postići (Mikić, 2001).

Naglasak stavljen na boju u ovom filmu pretežito se odvijao u scenama gdje se prikazuje otok Nigdjezemska i život Izgubljenih dječaka. Redatelj je i sam izjavio da što je više osjećao nesigurnost u radu na filmu, to je filmski set postajao šareniji.

8.1.3.2. Zvuk

Za razliku od crtanih filmova koji su prethodno analizirani u radu, u ovom igranom filmu zvuk je bio slabije zastupljen. Iako je prvotno film *Kuka* bio zamišljen kao mjuzikl, ta ideja nije zaživjela. Glazbu za film sastavio je John Williams, a pjesme koje su se istaknule su *We don't wanna grow up, When you're alone*.

8.1.4. Usporedba filma Kuka (1991) i knjige

Radnja u filmu nastavlja se na priču i radnju u knjizi *Petar Pan* Jamesa Matthewa Barriea.

8.1.4.1. Sličnosti filma Kuka (1991) i knjige

Likovi koji se spominju u filmu i u knjizi imaju iste karakteristike. Fizički izgled određenih likova (kapetan Kuka, gospodin Smee, gusari na brodu) prikazan u filmu odgovara i opisima iz knjige. Prikaz života Izgubljenih dječaka u filmu sličan je i opisu u knjizi. Dječaci su zaigrani, bezbrižni, vole se igrati i maštati, ne žele odrasti. Scena kada svi Izgubljeni dječaci okupljeni oko stola večeraju zamišljenu hranu, dok su na stolu prikazani prazni tanjuri i prazne posude u knjizi je slično opisana: „Večera se sastojala od zamišljenog čaja, a oni su sjeli oko stola i pohlepno ga ispijali.“ (Barrie, 2015: 136).

U filmu su upotrijebljene neke od najistaknutijih rečenica iz knjige, pa se tako prije završne borbe s Kukuljem, Petar Pan zaklinje: „Ovaj put ili Kuka ili ja.“ A u završnoj borbi, Petar se predstavlja kao: „Petar Pan, osvjetnik“; govori Kuki: „Umrijeti bi bila velika pustolovina.“

8.1.4.2. Različitosti filma Kuka (1991) i knjige

Iako je Wendy u filmu Moirina baka, u knjizi postoji razlika jer Wendy ima unuku Margaret.

Izgled vile Zvončice koji u je u svim prethodno analiziranim filmovima bio isti i odgovarao je njezinom opisu u knjizi, u filmu *Kuka* prikazan je drugačije. Zvončica je crvenokosa vila, kratke kose, odjevena u smeđu odjeću.

Dok se kod Zvončice u knjizi prepoznaju osjećaji ljubomore, u filmu je prikazana scena kad Zvončica postane velika i poljubi Petra, priznajući mu svoje osjećaje i tugu jer zna da se kad spasi svoju djecu, Petar više neće vratiti u Nigdjezemu.

Novi lik koji se ne pojavljuje u knjizi je lik dječaka Rufia. Rufio je vođa Izgubljenih dječaka koji brine o njima nakon što je Petar odrastao.

8.1.5. Zaključno o filmu Kuka (1991)

Većina je likova u filmu samo površno prikazana te ne postoji dublja analiza (osim vile Zvončice u spomenutoj sceni kad Petru priznaje osjećaje). Iako se film radnjom nastavlja na radnju iz knjige, ne osjeća se određena povezanost u pričama.

Spielberg u ovom filmu daje novo i suvremeno viđenje Petra Pana. Redatelj je raskrstio s Barrievom idejom o vječnom djetinjstvu te je učinio od Petra Pana odraslog čovjeka koji u filmu simbolizira tipičnog predstavnika modernog, otuđenog društva kojem ponestaje slobodnog vremena. Njegov lik karakterizira monotonost i ispraznost što je daleko od prvotne ideje karakteristika Petra Pana (Težak i Težak, 1997).

8.1.6. Osvrti i kritike na filma Kuka (1991)

„Spielberg i suradnici su napokon napravili Disneyev film, ili bolje rečeno, film koji je kao vožnja u Disneylandu.“ Hal Hinson; Washington Post.

„Premda ne s naročito uvjerljivom obradom Barrievе priče, Spielberg je u svojoj verziji Petra Pana cijeli sadržaj koncentrirao na igranje s tehnikom, a ne s djetinjstvom, dokazujući ono što je uvijek bio – beskrajno zaigran sredstvom, a ne sadržajem, dakle skloniji tehnici nego dijalogu, imagu scene nego riječima, maskama nego glumcima.“ Branka Sömen; Vjesnik.

8.2. Petar Pan (2003)

Petar Pan je fantastični pustolovni film iz 2003. godine koji su objavili Universal Pictures, Columbia Pictures i Revolution Studios. Nakon filma *Petar Pana* iz 1953. godine, ovo je prvi film koji vjerno prati fantastičnu priču J. M. Barriea o dječaku koji ne želi odrasti. Paul John Hogan režirao je scenarij koji je napisan u suradnji s Michaelom Goldenbergom, a koji je temeljen na Barrievoj priči o Petru Panu.

8.2.1. Radnja

Film započinje prikazom života obitelji Darling, u kojoj žive gospodin i gospođa Darling, njihova djeca Wendy, Michael i John, dadilja pas Nana, a povremeno im dolazi i teta Millicent. Jedne večeri, dok su gospodin i gospođa Darling bili odsutni, u dječju sobu ulaze Petar Pan i Zvončica kako bi našli Petrovu sjenu koju je izgubio. Wendy se budi iz sna te upoznaje Petra i pomaže mu riješiti problem, a on ju zove da pođe s njim u Nigdjezemu kako nikada ne bi morala odrasti i brinuti o problemima odraslih. Dok dadilja Nana otrgnuta s lanca trči upozoriti oca i majku, Petar uči Wendy, Johna i Michaela letjeti i oni zajedno kreću na put u Nigdjezemu te odlete prije nego ih roditelji uspiju spriječiti. U Nigdjezskoj djeca imaju prilike susresti se s gusarima, najstrašnijim kapetanom Kukom koji želi ubiti Petra Pana, s Indijancima i njihovom Tigricom Lili koja u jednoj sceni biva oteta od strane gusara, ali zahvaljujući Petru Panu i spašena, s morskim sirenama koje su zapravo zlobne, s vilama i Izgubljenim dječacima koji su željni Wendynih priča i majke. Nakon izvjesnog vremena provedenog na otoku, Wendy odluči priznati Petru svoje osjećaje te zauzvrat očekuje isto, što dovodi do sukoba između njih. Sukob rezultira odlukom Wendy, Johna, Michaela i Izgubljenih dječaka da se vrate u London. Petar odlučuje ostati na otoku, a Kuka mu podmeće otrov kako bi mu se napokon osvetio, dok djecu odvodi na brod. U zadnji čas Zvončica dolazi spasiti Petra te njih dvoje odlaze na brod spasiti i ostale od Kapetana Kuke i drugih gusara. Prilikom posljednje borbe Kuke i Petra, kapetan pokušava psihički slomiti Petra govoreći mu kako ga Wendy želi napustiti i kako će ga s vremenom zaboraviti. Petar u tom trenutku gubi snagu i volju za borbom, a u život ga vraća Wendyin poljubac koji mu pomaže konačno pobijediti. Kuka završava u ustima jedinog bića kojega se bojao, krokodila iz kojega kuca Kukin sat. Djeca na brodu zajedno plove natrag u London gdje

ih otac i majka željno i dalje iščekuju. Wendy moli roditelje da posvoje Izgubljene dječake, a teta Millicent posvaja dječaka po imenu Slightly, za kojega vjeruje da je njezin davno izgubljeni sin. Petar se pozdravlja s Wendy i zajedno sa Zvončicom se vraća u Nigdjezemsku.

8.2.2. Likovi

Petar Pan je dječak koji ne želi odrasti, živi u Nigdjezemačkoj. Hrabar je, ali i djetinjast; voli se igrati. U mnogim scenama djeluje uobraženo i umišljeno jer za sebe misli da je najbolji. Ima i emotivnu stranu koju pokušava prikriti, ali ona u određenim scenama izlazi na površinu. Dane provodi u Nigdjezemačkoj, igrajući se s Izgubljenim dječacima i boreći se s gusarima, a ponekad odlazi u London, na prozor kuće obitelji Darling kako bi slušao priče o sebi.

Zvončica je vila i Petrova prijateljica. U nekim scenama je ljubomorna i djeluje zločesto, ali je zapravo dobra i žrtvuje se kako bi spasila Petra. Ona prema Petru osjeća više od prijateljske ljubavi, ali ne uspijeva te emocije izraziti drugačije nego kroz ljubomoru i ispade, pa tako želi nauditi Wendy.

Wendy je brižna, voli pomagati drugima. Emotivna i zrela za svoje godine. Odlazi u Nigdjezemsku kako bi Izgubljenim dječacima pričala priče i kako bi se brinula o njima. Smatra da još nije spremna odrasti, ali nakon pustolovina koje proživi na putovanju, odlučuje se vratiti kući i nastaviti voditi normalan život.

Teta Millicent je sporedan lik u filmu; djeluje rezervirano i strogo. Želi da Wendy što prije odraste. Smatra da djevojčici kao što je Wendy ne priliči spavati u sobi s braćom te inzistira da Wendy dobije svoju sobu, a također se i nudi da joj pomogne da nauči osnovna pravila dobrog ponašanja koja će Wendy pretvoriti u damu.

Gospodin Darling je otac i suprug u obitelji Darling. Zaposlen, ozbiljan, ali pokazuje i emotivnu stranu koja je prikazana u nekim scenama. Voli svoju djecu, ali ne potiče njihovo maštanje, igranje i pričanje bajki. Stalo mu je i do mišljenja drugih te uvijek pokušava ostaviti dobar dojam na ljude oko sebe, a naročito na poslovne kolege i utjecajne poslovne partnere.

Gospođa Darling je majka i supruga u obitelji Darling. Brižna, dobra, emotivna. Voli pričati priče, potiče djecu na maštanje.

John i Michael su Wendyina braća. Mlađi su od Wendy i zaigrani su. Najviše se vole igrati Petra Pana i kapetana Kuke, scenirajući njihove borbe.

Izgubljeni dječaci žive u Nigdjezskoj, najviše se vole igrati, boriti s gusarima, slušati priče. Vole i Petra kojemu su podređeni. Nedostaje im netko tko će brinuti za njih, pa tu ulogu preuzima Wendy koja po dolasku u Nigdjezsku postaje njihova majka.

Sirene također žive u Nigdjezskoj i mistična su stvorenja. Iako pojavom privlače ljude, najčešće ih samo žele odvući na dno mora. Jedina osoba kojoj ne žele nauditi i koja im se smije približiti je Petar.

Indijanci su prikazani kao složno pleme koje živi u šumi na otoku. Zahvalni na spašavanju Tigrice Lili. Dobro se slažu s Petrom i Izgubljenim dječacima.

8.2.3. Filmska izražajna sredstva

Različitim filmskim izražajnim sredstvima se formirala uloga lika Petra Pana. Kao što prikazuje slika 3., najčešće prilikom prikaza njegova lika u krupnom planu, tj. prikaza njegova lica. Na taj način je fokus bio na liku, a iz kadra se izbacilo sve ostalo što bi utjecalo na odvlačenje pažnje.

Slika 3. Petar Pan prikazan u krupnom planu.

8.2.3.1. Boja

Za razliku od animiranih filmova, u ovom filmu je način primjene boje, u većini scena, bio naturalistički, tako da je boja u filmu upotrijebljena kao što je ljudsko oko i u stvarnosti vidi. Izuzetak su scene koje zahtijevaju nerealnu, odnosno umjetničku interpretaciju, npr. ples vila i posipavanje vilinskom prašinom. U takvim scenama boje se izmjenjuju i postaju jarke i šarene, a samim time scene postaju „čarobne“.

8.2.3.2. Zvuk

Zvuk u ovom filmu nije bio izričito naglašen i za razliku od crtanih filmova, u ovom ne postoje pjesme koje se pjevaju u ključnim scenama. Najbolje uporabljena glazba u filmu je ona koja se ne čuje. Pri tome se misli da je tako dobro uklopljena u film da ne strši jer se stopila sa svim ostalim elementima i intenzivirala sveukupni doživljaj (Mikić, 2001).

8.2.4. Usporedba filma Petar Pan (2003) i knjige

Kao što je već navedeno, ovaj film snimao se po uzoru na fantastičnu priču J. M. Barriea, te radnja filma prati radnju knjige o Petru Panu.

8.2.4.1. Sličnosti filma Petar Pan (2002) i knjige

Likovi koji se pojavljuju u knjizi i na filmu imaju iste unutarnje i vanjske karakteristike te ne postoje velike razlike u opisima, odnosno karakterizaciji likova. Lik gospođe Darling prikazan je u filmu identično kako ga je i Barrie opisao u knjizi.

Mary Darling: „Njezina slatka vrcava usta imala na sebi jedan poljubac koji Wendy nikada nije mogla dobiti, iako je bio tamo, savršeno vidljiv u desnom kutu.“ (Barrie, 2015: 8).

George Darling: prikazan u filmu kao poslovni čovjek kojemu je bitan ugled i pozicija u društvu.

Mjesta i vrijeme radnje također su u filmu prikazani kao što su i napisani u knjizi. Radnja u filmu također prati fabulu u knjizi, uz manja odstupanja. Likove pratimo u istim pustolovinama.

8.2.4.2. Različitosti filma *Petar Pan* (2003) i knjige

Lik koji je uveden u film, a ne spominje se u knjizi je lik tete Millicent.

Razlika je vidljiva i u određenim scenama u filmu koje su romantizirale odnos između Petra i Wendy; scena u kojoj promatraju vile i plešu zajedno nakon čega Wendy odlučuje s Petrom razgovarati o osjećajima, u knjizi je napisana drugačije jer se pisac nije direktno osvrnuo na romantični odnos između ta dva lika, već je taj odnos samo natuknut kao nešto što bi moglo postojati:

„- Petre – upitala je, pokušavajući govoriti čvrsto – kakvi su tvoji osjećaji prema meni?

- Osjećaji odanog sina, Wendy.

- To sam i mislila – rekla je ona i otšla sama sjesti na drugi kraj sobe.“ (Barrie, 2015: 141).

Nakon navedenog razgovora, u knjizi ne postoji dublja analiza njihova odnosa, dok u filmu u završnoj borbi Petra i Kuke, Wendyin poljubac spašava Petra i daje mu snagu da završi borbu i pobijedi.

Razlika u završnoj sceni, kada se djeca vraćaju u London je u tome što teta Millicent posvaja jednoga od Izgubljenih dječaka, dječaka po imenu Slightly, za kojeg vjeruje da je njezin davno izgubljeni sin. Kao što je već napomenuto, lik tete Millicent u knjizi ne postoji, pa gospodin i gospođa Darling posvajaju sve Izgubljene dječake: „Ništa nisu govorili, ali očima su je molili da ih primi.“ „Naravno, gospođa Darling odmah je rekla da će ih primiti.“ (Barrie, 2015: 218).

U filmu kao i u knjizi postoji pripovjedač koji gledatelju, odnosno čitatelju pojašnjava radnju i direktno mu se obraća. U knjizi je to autor, a u filmu, u završnoj sceni, saznaje se da je to Wendy.

Nakon što se djeca vrate u London, Petar se pozdravlja s Wendy i vraća se u Nigdjezemsku, ali joj obećaje da će se vratiti u London, slušati njezine priče. Wendy tada govori da više nije vidjela Petra Pana i da sada njegove priče priča svojoj djeci. U knjizi Petar posjećuje Wendy i odvodi je u Nigdjezemsku za vrijeme proljetnog pospremanja, a kasnije odvodi i njezinu kćer i unuku: „Wendy im je na kraju dopustila da zajedno odlete. U našem zadnjem pogledu vidimo je kako stoji na prozoru, gledajući ih kako se smanjuju na nebu, dok nisu postali sitni kao zvijezde.“ (Barrie, 2015: 234).

8.2.5. Zaključno o filmu Petar Pan (2003)

Petar Pan iz 2003. godine je igrani film koji je uspio najbolje prenijeti originalnu Barrievu priču o Petru Panu. Iako postoje određene scene koje su izmijenjene, većina scena u filmu vjerno prati događaje iz knjige. Kao što je većina dječjih pustolovina opisano u knjizi, na isti način su te scene prikazane u filmu.

Što se tiče primjerene dobi gledatelja, ovaj film jednako je prikladan za djecu i mlađu populaciju kao i za odrasle. Tema prolaznosti djetinjstva kao najljepšeg životnog doba, koje se Barrie dotaknuo pri pisanju knjige, u ovom filmu također je uspješno adaptirana. U završnoj sceni Wendy žali jer Petar ne želi napustiti Nigdjezemsku i odrasti, ali svejedno ona odlučuje ostati i nastaviti voditi „normalan“ život. Isto tako Petar žali jer se Wendy vraća kući, ali to ne mijenja njegovu odluku o tome da zauvijek ostane dijete. Svaki lik prikazan je sa svojim individualnim željama, stavovima i pogledima na svijet i premda se međusobno njihovi životi isprepliću (kroz razne pustolovine i događaje koje su prošli zajedno) i tvore suodnos iz kojega su moguće trajne promjene likova i njihovih stavova, to se u filmu (kao i u knjizi) ne događa. Svatko nastavlja svoj put u skladu sa svojim željama.

Kao što je već napomenuto, film se dublje osvrnuo na odnos Wendy i Petra u romantičnom smislu, čime je gledateljima pružio dublji uvid u nešto što je Barrie u knjizi samo natuknuo.

8.2.6. Osvrti i krtike na film Petar Pan (2003)

„Film sasvim korektno pripada Wendy, najčudesnijoj djevojčici u Engleskoj fikciji i Rachel Hurd-Wood, koja ju glumi.“ John Patterson; L.A. Weekly.

„Hogan baca obiteljsku zabavu visoke energije koja prilično briše sjećanje na druge filmske verzije Barriejevih priča.“ Shawn Levy; Portland Oregonian.

8.3. Pan (2015)

Igrani film *Pan* iz 2015. godine je fantastični film čiji je redatelj Joe Wright. Scenarij je napisao Jason Fuchs. Radnja u filmu prethodi fabuli knjige o Petru Panu Jamesa Matthewa Barriea, a fokusirana je na alternativni početak i podrijetlo Petra Pana i kapetana Kuke.

8.3.1. Radnja

Na početku filma prikazana je žena koja svoje tek rođeno dijete ostavlja pred vratima sirotišta, a na djetetu je prikazan lančić s privjeskom panove flaute. Nekoliko godina kasnije, za vrijeme Drugog svjetskog rata, prikazan je život dječaka u tom sirotištu u Londonu. Petar i Nibs, prijatelji iz sirotišta, odlučuju provaliti u ured časne sestre Barnabas kako bi pronašli ukradenu hranu, a tijekom toga pronalaze pismo Petrove majke. Iste večeri gusari dolaze u sirotište i otmimaju djecu te ih brodom odvoze u Nigdjezemsku. Nibs se uspije spasiti i skočiti s broda. U Nigdjezemske upoznaju glavnog i zločestog vladara Crnobradog koji je život posvetio traženju dragog kamenja koji je zapravo vilinska prašina. Djeca i cijelo stanovništvo Nigdjezemske rade u rudnicima u potrazi za kamenjem. Nadzornik Sam „Smee“ Smiegel priča Petru kako su na otoku prije postojale vile, ali ih je Crnobradi protjerao radi vilinske prašine. Spletom okolnosti, Petar biva kažnjen od strane Crnobradog te bačen s daske, ali netom prije nego padne na tlo, Petar poleti. Crnobradi mu priča priču o ženi i mužu vilenjaku koji su imali sina koji će kad bude dovoljno star pokrenuti ustanak protiv njega, a taj dječak može letjeti. U zatočeništvu, Petar upoznaje Jamesa Kuku s kojim zajedno smišlja plan za bijeg, a pri tome im pomaže i Smee koji bježi s njima. U Nigdješumi susreću domoroce koji organiziraju borbu, ali uoči te borbe poglavica vidi Petrov lančić. Tigrica Lily priča Petru kako su domoroci u ratu s Crnobradim koji je uništio sve radi vilinske prašine. Priča mu o vilenjaku koji je s broda Crnobradog spasio djevojku Mary i zajedno su se skrivali. Vilenjak je ubrzo umro jer nije mogao dugo opstati u ljudskom obliku, a Mary je rodila njegovog sina i dala mu lačić s panovom flautom. Domoroci daju Petru tri dana da dokaže da je on njihov sin. Za to vrijeme gusari napadaju domoroce te ih odvoze na brod, a Petar ih uspijeva spasiti. Crnobradi govori Petru da je on ubio Mary, njegovu majku, a Tigrica Lily u vodi sjećanja pokazuje Petru njegovu majku i život koji je vodila. Kako bi spasili vilinsko kraljevstvo, Petar i Lily odlaze pronaći vrata koja će ih tamo odvesti, ali ih na vratima čekaju gusari i Crnobradi koji uz pomoć Petrove ogrlice otvara vrata i napada vilinsko kraljevstvo. U pomoć Tigrici Lily i Petru dolazi Kuka i oni se zajedno sa vilama bore protiv gusara te uspješno svladavaju Crnobradog. Petru se ukazuje majka Mary koja mu govori da će ona zauvijek biti dio

Nigdjezemske. Petar se vraća u London u sirotište te svoje prijatelje i Nibs brodom odvodi u Nigdjezemsku.

8.3.2. Likovi

Petar Pan je dijete iz sirotišta. Pametan, hrabar i odlučan. Želi pronaći svoju majku i saznati više o njenom životu. Posjeduje u sebi osjećaj za pravdu i ne boji se riskirati kako bi došao do svoga cilja.

Nibs također živi u sirotištvu i Petrov je prijatelj.

James Kuka je lik koji živi u Nigdjezemskoj. Sprijateljuje se s Petrom i međusobno si pomažu i bore se protiv zla. On je već živio u Nigdjezemskoj prije nego što je došao Petar. Radi u rudnicima i podređen je Crnobradom, kao i ostali stanovnici Nigdjezemske. Spreman je oduprijeti se tome kada Petar dođe na ideju za bijeg iz rudnika. Vjieran je prijatelj i hrabar je.

Tigrica Lili je poglavičina kći. Pomaže Petru u borbi protiv zla i objašnjava mu što se dogodilo s njegovom majkom. Želi ga zaštititi i boriti se s njime protiv Crnobradog kako bi spasila vilinsko kraljevstvo. Požrtvovna je i drži do svoga naroda, običaja i tradicije. Poštuje kulturu svoga plemena i zagovara pravdu. Želi pomoći potlačenim ljudima koji su podređeni i rade kao robovi. Želi spasiti Nigdjezemsku od propasti koju zagovara Crnobradi.

Crnobradi je vladar Nigdjezemske. Pohlepan, zločest, uništava sve da dođe do svog cilja. Jedino do čega mu je stalo je iskopavanje vilinske prašine u obliku kamena, u rudnicima. Za to koristi stanovnike Nigdjezemske koje drži kao robove. Vilinska prašina mu pomaže da se pomladi i zato mu je uvijek potrebna. Imao je osjećaje jedino prema Petrovoj majci, ali odlučio ju je ubiti jer nije htjela živjeti onako kako je on planirao.

Mary je Petrova majka. Ratnica koja je spasila vilinsko kraljevstvo i borila se protiv Crnobradog. Bila je zarobljena na brodu Crnobradog dok nije došao vilenjak koji ju je spasio. Nakon smrti vilenjaka, Mary rodi sina Petra i nastavlja se boriti za vilinsko kraljevstvo. Umire u borbi protiv Crnobradog.

8.3.3. Filmska izražajna sredstva

U filmu *Pan* korišteno je puno specijalnih efekata i stilski dotjeranih animacija koje scene čine zanimljivima i koje intenziviraju doživljaj i uzbuđenje gledatelja.

8.3.3.1. Boja

U scenama koje prikazuju London za vrijeme rata i Petrov život u sirotištu, prevladavaju tamne boje koje naglašavaju njegov težak život u tom razdoblju. Također se u ratnim scenama i prikazima takvim bojama kod gledatelja izaziva osjećaj straha i nemira. Nema vedrine ni jarkih boja.

Prilikom prikaza otoka Nigdjezemske boje se razvedravaju čime se pokazuje kako tamo postoji bolji život. Jarke i šarene boje koriste se kao što je prikazano na slici 4., u scenama koje prikazuju život domorodaca, a svjetle boje prevladavaju i u prikazima vilinskoga kraljevstva.

Slika 4. Jarke boje u scenama gdje je prikazan život domorodaca.

8.3.3.2. Zvuk

Glazbu za film *Pan* skladao je John Powell 2015. godine. Neke od pjesama otpjevanih u filmu su *Smells like Teen Spirit*, *Blitzkrieg Bop*, *Something's not right*. Zvuk u filmu je imao veliku ulogu i njime bi se održavala napetost u scenama (prikaz borbi), održavala dramatičnost i nagovještavala radnja.

8.3.4. Usporedba filma Pan (2015) i knjige

Radnja u filmu je napravljena kao priča koja se dogodila prije radnje u knjizi *Petar Pan*.

8.3.4.1. Sličnosti filma Pan (2015) i knjige

Likovi koji se spominju u knjizi, a prikazani su u filmu su Petar Pan, Smee, James Kuka, Nibs, Tigrica Lily, sirene, gusari i domoroci. Nibs, koji je u knjizi dio družine Izgubljenih dječaka, u ovom filmu prikazan je kao dijete iz sirotišta i Petrov prijatelj.

Neke od rečenica koje su u filmu korištene, a koje proizlaze iz knjige:

„Smrt bi bila velika pustolovina.“ Poglavica prije svoje smrti.

„Druga desno, pa ravno sve do jutra.“ putokaz za Nigdjezemsku.

U filmu su prikazane i Nigdjeptice, stvorenja koja žive na otoku u šumi. Izgledom su strašne i Petar, Kuka i Smee ih se boje, ali kasnije one pomažu Petru spasiti prijatelje s gusarskog broda. Ovo je prvi film u kojem se Nigdjeptice pojavljuju, a sličnost s knjigom je ta što ih je i Barrie tamo spomenuo i opisao: „Petar je mislio da je to nekakav komad plutajućeg papira, možda kakav dio zmaja, te se pitao koliko će mu vremena trebati da dopluta do obale.“ „To zapravo nije bio komad papira, bila je to Nigdjeptica koja je očajnički pokušavala sa svojim gnijezdom doći do Petra.“ (Barrie, 2015: 130).

8.3.4.2. Različitosti filma Pan (2015) i knjige

U određenim scenama u filmu James Kuka razvija dublje emocije prema Tigrici Lily, što u knjizi nije spomenuto.

Priča o Petrovim roditeljima i podrijetlu je u potpunosti izmijenjena: „- Na dan kad sam rođen, ja sam pobjegao od kuće. Bilo je to zato što sam čuo oca i majku – objasnio joj je tiho – kako govore o tome što ću biti kada odrastem. Zato sam pobjegao u Kensingtonske vrtove i dugo, dugo živio među vilama.“ (Barrie, 2015: 41).

Petrov odnos prema majci također se znatno razlikuje u filmu i u knjizi. Dok se tijekom cijelog filma Petar nada da će pronaći svoju majku i vjeruje da će ga ona spasiti, u knjizi njegovo mišljenje o majci nije takvo: „- Nemam majku – rekao je on. Ne samo

da nije imao majku nego ju ni najmanje nije želio imati. Mislio je da su majke precijenjene.“ (Barrie, 2015: 37).

Najveća razlika između knjige i filma je u odnosu između Petra Pana i kapetana Kuke. U filmu je njihov odnos prijateljski i gledatelji imaju prilike lik kapetana vidjeti drugačije okarakteriziranog. Za razliku od svih ostalih filmova i knjige, Kuka je prikazan kao dobar, hrabar i odan prijatelj i po tome je ovaj film poseban. U završnoj sceni dok sa Izgubljenim dječacima plove prema Nigdjezskoj, Petar pita Kuku hoće li njih dvoje uvijek biti prijatelji, a Kuka mu odgovara: „Uvijek. Što bi moglo poći po zlu?“ Ovime se nagovještava nešto što je zasigurno krenulo po zlu, jer u knjizi su Petar i Kuka najveći neprijatelji:

„-Kuka – odgovorio je Petar, a lice mu se poprilično smrklo kada je izrekao tu omraženu riječ.“ (Barrie, 2015: 63).

„Petar je tako malen dječak da se lako začuditi koliko ga taj odrasli čovjek mrzi.“ (Barrie, 2015: 161).

„Dok god je Petar živ, taj izmučeni čovjek osjećat će se kao lav u kavezu u koji je ušao vrabac.“ (Barrie, 2015: 162).

8.3.5. Zaključno o filmu Pan (2015)

Film *Pan* dodaje potpuno drugačiju priču o Petu Panu i njegovoj prošlosti. Iako su likovi prikazani u filmu navedeni i u knjizi, njihovi životi drugačije su opisani. Radnja u filmu prethodi radnji Barrieve priče i samim time gledateljima daje drugačiji uvid u ono što se zbivalo prije života likova kakav su kroz knjigu upoznali. Film je primjeren i mlađoj populaciji i odraslina jer se zasniva na mnogobrojnim zanimljivim akcijskim scenama i napetim prikazima pustolovina jednog od najomiljenijih dječaka dječje književnosti. Najzanimljiviji lik u filmu je svakako kapetan James Kuka koji nosi to ime premda se borba u kojoj je izgubio ruku još nije ni dogodila. Osobnosti njegovog lika dodana je i značajna doza humora koja kod gledatelja zasigurno izaziva simpatije, a vječnog Petrovog neprijatelja sada imaju prilike vidjeti i sa potpuno suprotnom osobnošću.

8.3.6. Osvrti i kritike na film Pan (2015)

„Film *Pan* je glasan, živopisan, užurban i pun ideja. Nisu te sve ideje sinkronizirane, ali većina je odvažna, a neke su pobjednički ekscentrične. Tu je i gusar Blackbeard (Hugh Jackman), uvrnut, teatralan, nepredvidljiv, velik zli negativac koja nas upoznaje s eksplozijom Nirvanine pjesme Smells Like Teen Spirit. Tu je i James Hook (Garrett Hedlund), koji još nije kapetan i dosadno je energičan.“ Dave Calhoun; Time Out London.

„Povremeno u filmu stvari postaju prenatrpane, osobito tijekom završnog čina, ali film *Pan* ima određenu plovnost koja te stvari dovodi u ravnotežu.“ Robbie Collin; The Telegraph.

8.4. San za životom (2004)

San za životom (Finding Neverland) je povijesno biografska drama iz 2004. godine koju je režirao Marc Forster i napisao David Magee, a koja je temeljena na predstavi *Čovjek koji je bio Petar Pan*, Alana Kneea. Poznati glumci u filmu su Johnny Depp kao James Barrie i Kate Winslet kao Sylvia Llewelyn Davies.

8.4.1. Radnja

Nakon neuspješne predstave u kazalištu, James Barrie upoznaje udovicu Sylviju Llewelyn Davies i njezine sinove Georgea, Jacka, Michaela i Petra. James se brzo veže za dječake i njihovu majku. Petar se ispočetka drži distancirano iz straha da će James pokušati zamijeniti njihovog oca, ali kasnije popušta i prepušta se igrama i predstavama koje njegova braća s Jamesom izvode. Kako se njihov odnos intenzivira, tako se Jamesov odnos s njegovom suprugom Mary mijenja i on se distancira od nje. James se povjerava Sylviji i govori joj o gubitku svoga brata Davida. Paralelno družeći se s obitelji Davies, James radi na novoj predstavi te osmišlja i likove Zvončicu, gusare i Indijance. Sve veća bliskost u odnosu između dječaka, Jamesa i Sylvie dovodi u pitanje njegovu čast i njegov odnos s Mary, a počinje se i komentirati kako je neobično da toliko vremena odrasli čovjek provodi sa malim dječacima. To ponajviše muči i Sylvijinu majku Emmu koja se drži strogih manira i protivi se odnosu njezinih unuka i Jamesa. No odnos se nastavlja i dječaci uživaju u igrama koje im Barrie priređuje.

Najupečatljivija igra prikazana u filmu je predstava u kojoj James glumi strašnog kapetana Kuku koji drži dječake zarobljene na svom brodu, a dječaci su Nibs, Curly, Petar. Mary jednoga dana pronalazi njegov dnevnik u kojem otkriva zapise o novoj predstavi i priču o Nigdjezemskoj, inspiriranu po igrama Jamesa i dječaka. Suočava supruga s pričom koju je pročitala i njihov odnos se prekida. Budući da se James jako vezao za dječake i Sylviju, nastavlja s odlascima kod obitelji Davies i druženjem. Baka dječaka se i dalje protivi tom odnosu, ali ne može ga spriječiti. James se trudi organizirati sve uoči velike predstave Petar Pan. Na večer predstave, Sylvia zbog bolesti ne može ustati iz kreveta i dječaci i baka odlučuju ostati s njom doma, a na predstavu dolazi samo Petar. Publika biva oduševljena predstavom te James ostvaruje veliki uspjeh i pohvale. James i Petar odlaze u dom obitelji Davies i uz pomoć ostalih dječaka i bake pomažu Sylviji da se spusti u prizemlje gdje je iznenađuju predstavom. U idućoj sceni je prikazan njezin sprovod. Emma priznaje Jamesu da je u oporuci pročitala da njih dvoje imaju jednaka prava na skrb djece i da time James postaje suučesnik u njihovom odgoju, ako to želi. On prihvaća ponudu i odlazi porazgovarati s Petrom kojemu pruža utjehu.

8.4.2. Likovi

James Barrie je pisac igrokaza i glavni lik u filmu. Brižan je i voli dječake iz obitelji Llewelyn Davies. Kreativna je i zabavna te neprestano smišlja razne igre i predstave kojima animira dječake. Stvara ideju o predstavi o vječnom dječaku.

Sylvia Davies je majka dječaka. Požrtvovna i dobra. Voli svoju djecu i brine za njih. Njezin odnos s Jamesom postaje prisan pa zajedno počnu provoditi vrijeme. Smatra da je on dobar i da se dobro brine o njezinim sinovima. Iz tog razloga ga navodi u oporuci kao skrbnika koji ako želi može se nastaviti brinuti o njima nakon njezine smrti. Radi teške bolesti mlada umire.

Mary Barrie je Jamesova supruga. U trenucima njezin lik izaziva žaljenje jer se ona osjeća zapostavljeno. Na kraju se nameće uzrok za raspali brak nje i Jamesa, a to je prevelika razlika u određenim životnim pitanjima i pogledima na svijet. Kroz film je prikazana kao žena, Jamesova supruga, ali u drugom planu. Nije sretna kad James počine sve više vremena provoditi sa Sylvijom i njezinim sinovima, ali kada mu pokuša na to skrenuti pažnju, radi neuspješne komunikacije se povlači. Također je nesretna

kada pronađe Jamesov dnevnik, odnosno njegove bilješke u kojima je opisana predstava i igre koje je igrao s dječacima. U konačnici se rastaje od supruga i nastavlja život s drugim.

Dječaci obitelj Davies: George, Jack, Michael i Petar. Zaigrani, maštoviti, kreativni. Njihovi likovi su odraz djetinjstva i svega neiskvarenoga. Nedostaje im očinska figura u životu radi prerane smrti njihova oca, pa im tu ulogu upotpunjuje James. Njemu vjeruju i vole ga, a u nekim trenucima ga i brane pred bakom.

Najistaknutiji među braćom je Petar. Njegov lik odskače od ostalih dječaka jer on isprva nije lako prihvatio Jamesa kao nekoga tko će biti dio njihova života. U raznim igrama ne želi sudjelovati, a kad sudjeluje, najčešće ih prekida iz ljutnje. Uništava stvari nakon neuuspjele izvedbe predstave. Njemu otac najviše nedostaje. Iz tog razloga je u njemu uvijek prisutan osjećaj nesigurnosti, žalosti i praznine. Teško se miri s majčinom bolesti. Realno sagledava situacije i djeluje kao da što prije želi odrasti.

Emma je stroga, voli se držati pravila i dječake odgajati u skladu s time. Ne podržava Jamesov odnos sa Sylvijom i svojim unucima. Tek pri završetku filma prihvaća Jamesovu ulogu i važnost njegova prisustva u životima dječaka. Iako se u filmu čini da je Emma hladna, sudržana i bez emocija, ona zapravo želi najbolje za svoju kćer i svoje unuke.

8.4.3. Filmska izražajna sredstva

U filmu *San za životom* najznačajniji je sam kraj filma kada James i Petar sjede na klupi i razgovaraju. Nakon razgovora ostaju sjediti zagrljeni, dok se kamera polako udaljava i njihovi likovi i stvari na klupi blijede, kao što prikazuje slika 5. Vožnja kamere unatrag sugerira gubitak nečega, rastanak ili odlazak. „Stilski naglašene vožnje unatrag (autonomni pokreti kamere) mogu dobiti dodatne sugestivne funkcije na određenim mjestima u filmu.“ (Mikić, 2001: 47). Kako likovi Jamesa i Petra blijede kao i njihove stvari, tako u kadru ostaje samo klupa. Ova filmska tehnika je jedna varijacija pretapanja, koje inače označava pojavu kada jedan kadar nestaje, a preko njega se javlja drugi. Pretapanje se događa na prijelazu sekvencija i time se naglašava prolaznost vremena ili duljina nekog događaja, tj. vremenski razmak (Mikić, 2001).

Slika 5. Pretapanje u završnoj sceni.

Također je zanimljiv i prikaz kada James i Mary odlaze svaki u svoju sobu. Njezina soba je prikazana kao velika prostorija, bijela, ali prazna. Njegova soba je ispunjena detaljima, raznim knjigama i stvarima, prepuna boje. Kontrastom boja u prikazima soba pokazuje se i određeni dio osobnosti svakog lika. Dok Jamesova soba ostavlja dojam njegove maštovitosti, kreativnosti i svestranosti, Maryina djeluje isprazno. Boje korištene u filmu su realistične. U scenama u kojima je prikazan igrokaz boje su veselije i vedrije. Uz uočljiv kontrast u bojama u prikazima njihovih soba, gledatelj biva upućen i u razliku u njihovim životima općenito. Mary i James su karakterno bili prerazličiti da bi jedno drugoga razumjeli, a sama činjenica da je svatko imao svoju spavaću sobu govori u prilog tome i kako je njihov odnos bio dalek. U scenama kada svatko od njih zatvara vrata svoje sobe, stječe se dojam njihove otuđenosti. Kao i u sceni kada je prikazan James koji sam spava na velikom krevetu.

U filmu su postojale razne scene koje su ukazivale na nešto „između redaka“, što je upućivalo gledatelja da sam zaključuje. Takve scene najčešće su bile prikazane na izrazima lica likova, mimikom, pokretom ili ponekom gestom ili pogledima. Na taj način gledatelj se dublje povezuje s likom i lakše razumije određene postupke, ponašanje ili reakcije lika. Prilikom korištenja neverbalne komunikacije, gledatelj upoznaje lika, ne samo površinski već i ulazi u dublje sfere, tj. razine razvoja ličnosti lika, psihološke i emotivne.

8.4.4. Povezanost filma *San za životom* (2004) s knjigom

Mjesto gdje se prvi put susreću i upoznaju James, Sylvia i njezini sinovi je Kensingtonski park koji je u knjizi također značajno mjesto jer je Petar Pan upravo tamo pobjegao i tamo upoznao Zvončicu: „Zato sam pobjegao u Kensingtonske vrtove i dugo živio među vilama.“ (Barrie, 2015: 41).

U sceni kada Emma pokušava natjerati dječake da se drže pravila i govori im kako će morati pospremati, ona to čini na način da se jednom od dječaka približava i unosi s nečim što podsjeća na kuku. Emma je u filmu prikazana na način da djeluje zločesto i kao stroga žena koja voli da se poštuju pravila ponašanja, a upravo je tako opisan i kapetan Kuka u knjizi: „Išao je u slavnu školu, a njezine su mu tradicije još uvijek pristajale kao odjeća, na koju su se zapravo dobrim dijelom i odnosile. No iznad svega, sačuvao je ljubav prema pravilima ponašanja. Pravila ponašanja! Koliko god da se u međuvremenu izopačio, još je uvijek znao da je to jedino što je zaista važno.“ (Barrie, 2015: 179).

Prava imena ljudi poslužila su i za pisanje knjige: Petar (Petar Pan), George (George Darling), John, čiji je nadimak Jack (John Darling) i Mary (Mary Darling). Prilikom igre, dok James glumi da je zarobio dječake na brodu, onu imaju izmišljena imena Nibs, Curly što su također i imena Izgubljenih dječaka u knjizi.

Dok se dječaci igraju sa Jamesovim psom, Sylvia mu govori kako njihov otac nikad ne bi dozvolio da imaju psa u kući, već bi ga vezao u dvorištu. Ovaj detalj također je preuzet iz knjige u dijelu kada gospodin Darling veže psa Nanu u dvorište: „Bio je odlučan pokazati tko je gazda u kući, a kada je vidio da naredbama neće izvući Nanu iz njezine kućice, mamio ju je medenim riječima, pa ju je, grubo je ščepavši, odvuкао iz dječje sobe.“ (Barrie, 2015: 30-31).

Scena u kojoj Sylvia šiva zakrpe također podsjeća na dio iz knjige. Wendy je dječacima uvijek šivala zakrpe, popravljala odjeću: „Rekla im je da počiste stol i sjela uz svoju košaru, prepunu čarapa i hlača na kojima su baš sva koljena po običaju imala rupu.“ (Barrie, 2015: 138).

„Wendy je najdraže vrijeme za šivanje i krpanje bilo nakon što bi svi otišli u krevet. Onda bi, kako sama kaže, imala malo vremena za predah i za sebe, a provela bi ga tako što bi njima radila nove stvari ili stavljala dvostruke zakrpe na koljena, jer su koljena

većini njih bila najugroženija točka. Kada bi sjela pored košare pune njihovih čarapa, na kojima je svaka peta imala rupu, podigla bi ruke i usliknula: - O Bože, sigurna sam da se katkad može zavidjeti usidjelicama! Kada bi tako uskliknula, lice bi joj zasjalo od sreće.“ (Barrie, 2015: 103).

„Dok je šivala, oni su se oko nje igrali; prekrasna skupina sretnih lica i rasplesanih ruku i nogu, koje je osvjetljivala romantična vatra.“ (Barrie, 2015: 138-139).

Scena koja prikazuje dječake dok se igraju i skaču po krevetima, dok se Jamesu rađa ideja o letu kroz prozor, preuzeta je iz knjige jer se čuveni let djece s Petrom Panom i dogodio upravo u dječjoj sobi, a odletjeli su kroz prozor.

U prikazima iz predstave *Petar Pan* korištene su rečenice iz originalne priče: „Smrt će biti strašno velika pustolovina.“ (Barrie, 2015: 127).

Isto tako scene iz igrokaza prate radnju iz knjige. Petar Pan dolazi kod Wendy u sobu i odvodi je u Nigdjezemsku; Zvončica ispija otrov kako bi spasila Petra; djeca moraju pljeskom pomoći Zvončici da ozdravi.

8.4.5. Biografska obilježja

San za životom sniman je prema istinitoj priči, odnosno nosi biografska obilježja iz života Jamesa Matthewa Barriea. Iako su neke stvari izmijenjene i nije se moglo u filmu prenijeti toliko detalja iz tog doba njegova života, određene scene u filmu nude realne prikaze tog perioda dok je Barrie postao prijatelj s dječacima iz obitelji Davies. U stvarnom životu postojao je i još jedan dječak Nicholas, koji u filmu nije spomenut. O njihovom prisnom odnosu se i u stvarnosti komentiralo jer su ljudi smatrali da je čudno što se odrastao čovjek toliko često i intenzivno druži s malim dječacima. Nicholas je tu priču i sam prokomentirao godinama kasnije, govoreći kako to nikako nije istina jer je James bio toliko nevin i dobar, da je zato i mogao napisati Petra Pana.

Sylvijina smrt u filmu je prikazana kako se stvarno i dogodila, a nažalost su i neki od dječaka kasnije, u toku života, tragično dočekali svoj kraj. George je preminuo u ratnoj akciji za vrijeme Prvog svjetskog rata, Michael se utopio, a Petar je završio svoj život bacivši se pod vlak. Film *San za životom* pruža osjećaj nostalgije za bezbrižnim dijelom života – djetinjstvom, ali ujedno i osjećaj tuge radi života koji su u tom filmu prikazani.

8.4.6. Zaključno o filmu *San za životom* (2004)

Igrani film *San za životom* primjereniji je za nešto starije uzraste nego za niže razrede osnovnih škola. S obzirom na samu tematiku filma, na razradu, zaplete i rasplete postoji mogućnost da mlađi gledatelji neće upotpunosti razumijeti film. Iako postoje određene scene u kojima bi djeca zasigurno uživala (igrokaz o Petru Panu, prikaz scena u kojim se James igra s dječacima), također postoje i scene koje su prikladnije za nešto stariju populaciju i odrasle (Sylvijina bolest i smrt, raspad braka Jamesa i Mary). Iz razloga što je u filmu svaki lik dublje analiziran i gledatelj biva upućen u probleme iz života likova, mlađi gledatelji možda neće razumijeti sve postupke i reakcije likova. Navedena filmska izražajna sredstva u scenama u kojima je prikazana otuđenost u odnosu Jamesa i Mary djeca će teže prepoznati. Neke postupke likova, njihova razmišljanja koja su ponekad prikazana samo izrazom lica ili drugom neverbalnom komunikacijom, dijete će također propustiti.

Za razliku od prethodno analiziranih filmova, *San za životom* možda nije najbolji izbor za gledanje i obradu filma na nastavi i na satu medijske kulture. S obzirom da prilikom gledanja filma gledatelj najčešće suosjeća s likom, na mladeg gledatelja može biti vršen određeni pritisak kada upoznaje lika Petra koji se teško miri s očevom smrću. Radi ovakvih i sličnih situacija i prikaza koje film nudi treba uzeti u obzir psihološku spremnost i zrelost djece kojima se ovaj film želi prikazati.

9. ZAKLJUČAK

Specifičan i djeci privlačan žanr dječje književnosti je svakako fantastična priča koja svojim bajkovitim elementima napušta svijet stvarnosti i ostavlja djeci prostor za razvijanje mašte. Ključno je dopustiti djeci te trenutke odmaka iz realnog svijeta kako bi oni mogli nastaviti razvijati kreativnost i kako bi im porastao interes za čitanjem. Teorijske spoznaje o fantastičnoj priči pomogle su pri svrstavanju knjige *Petar Pan*, glavne priče analizirane u ovom radu, u jedno od najznačajnijih djela dječje književnosti iz spomenutog žanra. Usporedbom knjige s crtanim i igranim filmovima dolazi se do zaključka kako svako djelo (i književno i filmsko) posjeduje određenu komponentu koja, osim umjetničko estetskog izričaja, može prenijeti i prave životne vrijednosti gledateljima i čitateljima.

Iako radnjom najviše odstupa od originalne priče *Petar Pan*, igrani film *Kuka* (1991) šalje poruku o važnosti sačuvanja duha djetinjstva kako ne bismo zaboravili ljepotu i bezbrižnost tog razdoblja, kao što se to dogodilo glavnom liku. Posljedice njegova odrastanja su bile nemogućnost maštanja, nevjerovanje u čuda, okupiranost poslom, a to se događa svakome tko žuri u svijet odraslih.

Ostali filmovi analizirani u ovom radu na uspješan i zanimljiv način potiču mlade gledatelje da ostanu što duže zaigrani i da ne mijenjaju svoje ponekad djetinje principe pod utjecajem odraslih. U svim filmovima lik Petar Pan uči nas tome koliko je važno proživjeti djetinjstvo i ispuniti ga lijepim trenucima. Najvjerniji prikaz knjige odrađen je u igranom filmu *Petar Pan* (2003) i iz njega se najbolje iščitava autorova zamisao. Iako glavni lik zauvijek ostaje dječak i nikada neće postati odrastao, on svako dijete vodi na put prema sazrijevanju.

Kroz navedene filmove djeca imaju priliku knjigu *Petar Pan* doživjeti na više načina i iz tog razloga je važno djeci tu priču i kroz film ponuditi. Uzimajući u obzir da je danas većina djece sklonija gledanju filmova i da se vizualnim putem lakše poistovjećuju s likovima, važno je uvrstiti barem neku od analiziranih filmskih adaptacija knjižvnog djela *Petar Pan* u nastavu. Tim se putem djeluje i na odgojno-obrazovnu komponentu koju bi školska kultura trebala sadržavati. Iz razloga da se ne udaljava previše od originalne poruke koju književno djelo prenosi, potrebno je istaknuti važnost i prednosti koje knjiga može pružiti (dublje analize i emocionalna

stanja likova, njihova razmišljanja i osobni stavovi). Ovime se ujedno utječe i na razvijanje čitalačkih sposobnosti djeteta i na poticanje čitalačkih navika. Potaknuti pričom o vječnom dječaku, djeca spoznaju svoju ulogu u okolini i društvu. Iako su svjesni da će uskoro morati kročiti u svijet odraslih, pod utjecajem glavnog lika knjige dopuštaju samima sebi živjeti u trenutku sadašnjosti i periodu djetinjstva u kojem se još uvijek nalaze.

10. LITERATURA

1. Barrie, J. M. (2018). *Petar Pan*. Zagreb: VBZ.
2. Barrie, J. M. (2008). *Peter Pan in Kensington Gardens and Peter and Wendy*. New York: Oxford University Press Inc.
3. Calhoun, D. (2015). *Pan*.
<https://www.timeout.com/london/film/pan> , posjet: 15. 4. 2019.
4. Collin, R (2015). *Pan review: „joyously uncool“*.
<https://www.telegraph.co.uk/film/pan/review/> , posjet: 15. 4. 2019.
5. Crnković, M. (1982). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti do 1955*. Zagreb: Znanje.
7. Crowther, B. (1953). *The Screen: Disney's 'Peter Pan' Bows*
<https://www.nytimes.com/1953/02/12/archives/the-screen-disneys-peter-pan-bows-fulllength-color-cartoon-an.html> , posjet: 28. 3. 2019.
8. Gabelica, M. i Težak, D. (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet Zagreb.
9. Guthmann, E. (2002). *Return to Neverland*
<https://www.sfgate.com/movies/article/FILM-CLIPS-Also-opening-today-2872903.php>
, posjet: 1. 4. 2019.
10. Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.d.
11. Hinson, H. (1991). *Hook*
https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fwp-srv%2fstyle%2flongterm%2fmovies%2fvideos%2fhookpghinson_a0a725.htm%3fnoredirect%3don&noredirect=on&utm_term=.6f32d834727c , posjet: 8. 4. 2019.
12. Hogan P. J. *Petar Pan (2003)*.

<http://www.filmski.net/filmovi/arhiva/534/petar-pan/synopsis> , posjet: 26. 2. 2019.

13. Kher, D. (1953). *Peter Pan*

<https://www.chicagoreader.com/chicago/peter-pan/Film?oid=1054803> , posjet: 28. 3. 2019.

14. Lazar, A., Karlan, D., Salter, J. (2008). *101 najutjecajniji lik koji nikad nije živio*. Zagreb: Naklada ljevak.

15. Levy, S. (2003). *Peter Pan*.

<https://www.metacritic.com/movie/peter-pan/critic-reviews> , posjet: 12. 4. 2019.

16. Marić, K. (2005). *Pravi Petar Pan*.

<http://www.matica.hr/vijenac/287/Pravi%20Petar%20Pan/> , posjet: 26. 2. 2019.

17. Mikić, K. (2001). *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa.

18. Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. (2010). *Mladi – odgoj za medije: priručnik za stjecanje medijskih kompetencija*. Zagreb: M.E.P. d.o.o.

19. Patterson, J. (2003). *Think Tink!*

<https://www.laweekly.com/news/think-tink-2137443> , posjet: 12. 4. 2019.

20. Puig, C. (2002). *Never Land falls short of Peter Pan*

<https://usatoday30.usatoday.com/life/enter/movies/2002/2002-02-14-return-to-never-land.htm> , posjet: 1. 4. 2019.

21. Rose, J. (1993). *The case of Peter Pan, or the impossibility of children's fiction*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

22. Sómen, B. (1992). *Spielbergova kukasta mašta*. Zagreb: Vjesnik

23. Težak, D. (1990). *Dječji junak u romanu i filmu*. Zagreb: Školske novine.

24. Težak D. i Težak S. (1997). *Interpretacija bajke*. Zagreb: DiVič

25. Visinko, K. (2005). *Dječja priča : povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.

11. PRILOZI

Slika 1. Prikaz lika vile Zvončice u krupnom planu. Stavljanje fokusa na njezine emocije, tj. ljutnju.

Preuzeto sa <https://www.publicmedievalist.com/is-race-real/1b9eae7a6038382a7ebc2a440ecd995/> , 29.5.2019.

Slika 2. „Kaleidoskopan“ prikaz putovanja u Nigdjezemsku.

Preuzeto iz filma Petar Pan (2002).

Slika 3. Petar Pan prikazan u krupnom planu.

Preuzeto iz filma Petar Pan (2003).

Slika 4. Jarke boje u scenama gdje je prikazan život domorodaca.

Preuzeto sa <https://thenerdsofcolor.org/2015/10/09/pan-and-the-amazing-technicolor-natives/> , 29.5.2019.

Slika 5. Pretapanje u završnoj sceni u filmu San za životom (2004).

Preuzeto iz filma San za životom (2004).